

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

15 Eylül 1957 — 60 Kuruş — Cilt VII

Sayı: 84

Tel : 27531 — Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

NEYİN SEÇİMİNİ YAPIYORUZ? 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

C.H.P. Kurultayı; Hürriyet Partisi Kongresi; Totaliter Gidişin Bahane ve Delilleri; Eski Bir Hocanın Mesajı; Bir Yıldönümü; Enflasyon Seli; Toprak Ofisinin Hububat Alımları; Merkez Bankası Bültenleri; Hindistan'a Amerikan Yardımı 3-8

İNCELEMELER :

Bizde Basının Kontrol Vazifesini İmkânsızlaştıran Sebepler .....
Dr. Muammer AKSOY 9

Plânlama Tarihçesine Müteallik Notlar (Sovyet Rusyada Plânlama Tecrübeleri) ..... Osman OKYAR 11

Alman Eğitime Bir Bakış .....
George C. ALLEN 13

OKURLARIN FORUMU :

Partilerarası İşbirliği (G.J. Özel);
Son Gelişmeler ve Tarafsızlık (Ö.
Sakıp); Seçimin Düşündürdükleri
(T. K. Yüksel); Seçimin Önemi
(C. R. Yazgan); Cinsî Terbiye Nok-
sanı (Y. S.); Fransanın Anlayışsız-
lığı (E. Önen) 15-18

SEÇMENİN KÖŞESİ 18

NE DİYORLAR :

Fikir Adamı Düşmanlığı L.P.S. 19

KÜLTÜR ve SANAT :

Orta Öğretimde Başarı Dereceleri
ve Sebepleri ..... Tahsin ÇİZREL 20

Bir Cevap : İkinci Ofsayt Yahut
Ahmet Oktay'ın Şaşmaz Metodu
Atilla İLHAN 22

Müzik : Yine Konservatuar Mese-
lesi ..... Bedii SEVİN 23

Anlasana (Şiir) Orhan ULUKAN 23

NEYİN SEÇİMİNİ YAPIYORUZ?

Meclis, Seçim Kanununu tâdil eden hükümet tekliflerini kabul ettikten sonra kendi kendini feshetti ve Ekim ayı sonunda seçimlerin yenilenmesine karar verdi. Seçim Kanunundaki değişiklikler, iktidarın, millet iradesinden doğacak neticelerden bir hayli ürktüğünü açığa vuran yeni bir vesile oldu. Bunun için muhalefet partileri arasında yapılacak tasarlanan işbirliğinin bazı şekillerini zorlaştıran veya imkânsız hale getiren yeni hükümler kondu. Seçimler arifesinde partilerin nefis itimadına sahip bulduklarını seçmene telkin edecek hareketler, seçimler-

de başarımın önemli şartlarından biri olduğu halde, Demokrat Partinin aslında, artık seçmenin ekseriyeti tarafından tutulmayan bir parti halinde bulunduğunu açıkça ifade eden bu hareket çok dikkate değer bir hâdisedir. İktidar partisi bu hareketiyle, seçimlerden ne kadar korktuğunu açıkça göstermiştir. Bu yeni birşey değildir; senelerdenberi ara seçimlerinin ısrarla yapılmayıp, iktidar mehafilindeki bu durumun nefis itimadı noksanlığını gayet iyi belli ediyordu.

Demokrat Partinin seçimlerden korkması haklıdır. Çünkü bu parti, 1954 ten

evvel birçokları nazarında gizlemeye muvaffak olduğu hakiki hüviyetini 1954 ten sonra çok iyi göstermiştir. 1954 ten sonra bu memlekette yaptıklarını seçmen karşısında alını açık bir şekilde savunmağa imkân bulunmadığın ruhunun derinliklerinde çok iyi hissetmektedir.

1954 yılından itibaren, hattâ biraz daha gerilerden başlayarak, yapılanların envanterini sür'atle gözümüzün önüne getirelim.

Demokrat Parti şeflerinin rejimi terdedi ettiren hareketleri daha 1950 seçimlerinin hemen akabinde başlamış-

tır. İlk adım Atatürk devrinde son derece mühim bir senbol olan ve Türk Milletinin mânevî hayatında yapılacak reformun en doğru istikametini gösteren türkçe ezan, sanki seçimin en mühim ve âcil vâdi bu imiş gibi, yeniden arapçaya çevrilmiştir. Meselenin özünün münakaşası bir tarafa, bu jest bize şunu göstermiştir: D.P. şefleri Atatürk'ün aksine, milletin önüne konacak uzun vâdeli hedeflerin önemini kavramaktan âcizdirler. Bu hedefleri, büyük liderlere mahsus nefis itimadı ve mânevî inanç gücüyle savunmak kudretinde değildiler. Bunlar uzun vâdeli hedefler pahasına, âni kurtarma bakımından kolay ve ehven yollara iltifat edecekler ve Türk politikasında prensipsizliği, fikirsizliği ve oportünizmi bir hareket düsturu yapacaklardır.

Demokrat Parti liderlerinin, demokratik vetireyi, hür tartışmayı ve tenkidi ne kadar yadırgadıkları, Meclis içindeki çalışma tarzları ve kendi grupları içindeki çekişme ve mücadele metodlarından da anlaşılıyordu. Bununla beraber, 1954 seçimlerine kadar, rejimi mecrasından çıkaracak ağır ve ciddi teşebbüslere cesaret edilmediği söylenebilir.

Bu arada önemli bâzi istisnaları da zikretmek icabeder.

C. Halk Partisinin mallarının alınması ve bunun tasfiyesinin siyasî bir karar ve tasarrufla yürütülmesi, bir demokraside muhalefetin mahfuz tutulması gereken bâzi haklarına karşı girilen ağır bir tecavüzü ifade ediyordu. Demokrat Parti şefleri, müsavi şartlarla mücadele edilmesi gereken bir oyunda muarızının durumunu tek tarafı olarak zayıflatacak bâzi tedbirler peşinde olduğu şüphesini kat'î olarak uyardırması.

Daha sonra Üniversite muhtariyetini ve hâkimlerin teminatını zayıflatan kanunların kabulü hükümet aleyhinde biriken şüphelerin artmasına sebep oldu. Bununla beraber, bu tehlikeli yetkilere sahip olan hükümetin, âmme efkârı taziyi ile bu yetkileri kötüye kullanamayacağı ümit ediliyordu.

Nihayet, 1954 seçimlerinden daha da kalabalık bir milletvekili sayısı ile çıkan iktidar, artık 1950-54 arasındaki tereddütlerinin lüzumsuz olduğu kanaatine sahip olarak, memleketi rejim buhranı dediğimiz halin ortasına atan bir seri antidemokratik kanunu Meclise kabul ettirdi ve bunların en şiddetli bir şekilde tatbikine koyuldu. Bilindiği gibi Kırşehir Kanunu çıkarılarak,

Hükümetin aleyhine rey verecek bölgelelerin cezalandırılacağı tehdidini bir misalle ortaya koymuş oldu. Üniversite muhtariyetine müdahalelerin ilk çığırları açılmakta gecikmedi. Basının neşriyatına karşı telâşlı ve hiddetli reaksiyonlar gösterildi.

Fakat bütün bunlara rağmen, iktidarın büsbütün keyfiliğe kaymasını önleyen bâzi frenler de mevcuttu. Bir ke-re parti teşkilâtı ve organları, meclis grubu içinde durumun kötüye gittiğini hissedenlerin direnmeleri, murakabe-kurtulmak, tam bir keyfi idare tesis etmek isteyenlerin arzularını gene de bir dereceye kadar frenliyebiliyordu.

İşte Demokrat Partinin 1955 Ekiminde toplanan Büyük Kongresi, artık parti ve grup içinde murakabe ve kontrolden kurtulmak isteyen demokrat şeflerin, kendi teşkilâtları dâhilinde yaptıkları bir darbe-i hükümet mahiyetinde idi. Gidişi tenkid etmeye hazırlanan delegelerin Kongreye iştirâk ettirilmeyişleri, hükümetin muarız olduğu isbat hakkı teklifine imza koyan genel idare kurulu üyelerinin tüzüğe aykırı olarak azledilmeleri, artık bu «hükümet darbesi» nin başarı gösterdiğini ifade ediyordu.

Nihayet 6-7 Eylül Hâdiseleri, keyfi idarenin ve murakabesizliğin, bâzi vatandaşların hayatlarına ve maddî varlıklarına karşı düpedüz tecavüzlerin vukuuna müncer olacak kadar ileri götürüldüğünü ifade eder. Bunu takibeden altı ay süresince örfî idarenin vaz-edilişi, vatandaşın düşünce ve hareketlerine artık maddî ve fizikî kuvvetlerle müdahale devrinin açıldığını gösteriyordu.

Örfî idare biter bitmez Basın Kanunu hükümlerinin ağırlaştırılması, müphem ve keyfi bâzi suç şekillerinin icad edilmesi cezaların artırılması, Demokrat Partinin totaliter bir istikamete sür'atle kaydığını ifade eden hâdiseler zincirinde mühim bir halka olmuştur. Nihayet buna uyularak birçok kıymetli basın mensuplarının hapsedilmesi, tazyik edilmesi, kötü muamelelere mâruz bırakılmaları, memleketteki mânevî havayı büsbütün kesifleştiren ve ağırlaştırıcı hâdiseler oldu.

Vatandaşın basın ve yazılı vesikalar yoluyla düşünme, öğrenme ve müstakil karar verme imkânları kısılrken, açık kalan diğer mecranın da kapatılmasında gecikilmedi. Vatandaşların toplantı, şahsî temas, konuşma ve görüşme imkânları da bir kanunla tahdit edilmek istendi. Toplantı ve gösteri yü-

rüyüşleri kanunu, söz ve temasla vatandaşların irtibat halinde bulunmalarını önliyecek bir tertip olarak düşünüldü. Bu kanun her şeyden evvel hükümeti çok küçük düşürecek bir şekilde tatbik edilmeye çalışıldı.

Basın dâvalarında gizlilik kararlarının kaide haline getirilmesi, savcılarının basına Meclis müzakereleri hakkında bile talimat vermeye ve müdahaleye kalkmaları, gazetelerin kâğıt ve ilânları yoluyla bâzi baskı unsurlarına daha müracat edilmesi, artık hükümetin niyetleri hakkında kimsede en ufak tereddüt bırakmıyacak mahiyetteydi.

Demokratik müesseselerin birer birer tasfiyesi ve tahribi hızla ve ittiratla devam ediyordu. 1957 ye doğru Üniversite hâdisesi oldu. Kürsülerinde ve meslekî yayım ve faaliyetlerinde fikir hürriyetlerini teslim râzı olmyan hocalar üniversiteden ayrıldılar.

Hür fikirlerin ve faaliyetlerin yuvalandığı hür müesseseler teker teker, iktidarın taarruzlarına hedef olurken, bir çok müstakil vicdanlı yüksek hâkimin seri halinde emekliye sevk edilmesi hâdisesi ile karşılaştık. Artık birlikte yaşamının ilk şartı olan, tarafsız hakem ihtiyacının bile adı demokrasi olan bu rejimde mevcut olmyan bir müessesese haline geldiğine şahit olduk.

Vatandaşın itiraz ve şikâyet hakkı o derece baskıya mâruz kalıyordu ki, hayat şartlarından şikâyet edip bunu etrafa duyurarak durumunu ıslah etmek isteyen işçi vatandaşların kurduğu dernekler bile, murakabesizlikten bir ân evvel ve tam olarak kurtulmak isteyen iktidarın gözünden kaçmadı. Bir çok birlikler şu veya bu bahanelerle kapatıldı. Artık hür sendikacılığa da bu topraklarda vedâ etmek icabediyordu.

Fakat bardağı taşıran en son damla muhakkak ki, diktatörlük sath-ı mai-line giren bir gidişin, tecavüz ve müdahalesini artık Meclis kürsüsüne de teşmil etmesi oldu. Bir milletvekili ve parti başkanının teşriî masuniyetinin kaldırılması en saf vatandaşın zihnindeki şüpheleri de silip süpürmeye yaradım edecek bir hâdiseye oldu.

İşte bu hâdiseler silsilesini topluca gözden geçirir ve memleketin nereye gitmekte olduğunu ve neyin eşğine geldiğini düşünürsek, önümüzdeki seçimlerde hangi dönüm noktasında olacağımızı anlamak daha kolaylaşır.

İktidar, bu dergide başka bir notta yorumladığımız bir tezkir yazısında daha iyi görüleceği gibi, önümüzdeki devrede «icra kuvvetini köstekliyen» bağ-lardan kurtulmak istediğini açıkça be-

yan etmektedir. Yani iktidar bugünkü şekliyle bile meclis kontrolüne tahammül edememektedir. Önümüzdeki seçimleri kazanırsa, meclis kontrolünden kurtulmanın tek yolu olan muhalefeti ve onun meclisteki temsilcilerini külliye ortadan kaldırma yolları arıyacaktır. Çünkü bu yılın en son icraati artık müdahale ve imha politikasının meclis içine sokulmuş bulunduğunu ifade etmektedir. Seçimlerden muzaffer dönecek iktidar partisinin, işlere bıraktığı yerden başlaması kadar tabii bir şey olamaz.

Hükümet «teşriî organın müdahalesinden kurtulmak» tarzında ifade etmeye çalıştığı bu niyetini, zaman zaman yaptığı gibi, eskiden marksizmle çok flört etmiş bâzı peyk yazarları vasıtasıyla da halka imâ etmekten çekinmemektedir. Hükümet sözcüsü gazete de çıkan bâzı beyanlar ve yorumlarda, demokrasi ve hürriyetin kurulabilmesi için bir iktisadî alt yapının tesisinin şart olduğu, bu olmadan hürriyetin olamayacağı, bunun için evvelâ «ikliminin» tesisinin şart olduğu v.s. gibi fi-

kirler ileri sürülmektedir. Muhalefetin avaz avaz hürriyet talebeden isteklerine karşılık resmî çevreler, «iktisadî kuruluş savaşı» ndan, yatırımlardan, görülmemiş kalkınmadan ve vatan satılmadıkta cihazlanmadan dem vurmaktadırlar.

Bununla söylemek istedikleri şey, halkın hürriyet arzusu ile, maddî ihtiyaçlarının tatmini arasında bir takas yapma zaruretinin mevcudiyetidir. Bu dergi okurlarımız çok iyi bildiği gibi, hükümetin hürriyetlerimizle takasda bulunma niyetini ifade eden maddî karşılıklar hakikaten mevcut olsa, bunun üzerinde de bir nebze durma zarureti bulunabilir. Fakat hükümetin son yıllarda iktisadî sahadaki başarısızlıkları o derece göze batır bir hal almıştır ki bu tez aslında su götürün çok az bir tarafı olsa bile bugün için memleketimizde en ufak bir ikna gücüne sahip değildir. Çünkü mânevî kıymetlerinden feragat etmesi talep edilen halk, bunun mukabilinde hakikî bir kıymet ve değer görememektedir.

Kaldı ki demirperde memleketleri

Marksizme meyleden bir zümre müstesna, bugün dünyada iktisadî gelişme ile hürriyetin yan yana yürüyemeyeceğini iddia eden kimse mevcut değildir. Bukadar yabancı bir ideolojinin dellillerini bize sunmaya çalışan bir iktidarın, içinde bulunduğu mânevî iflâsı ve çaresizliği görmemek imkânsızdır.

Netice itibarıyla şunu diyebiliriz ki, bugün karşımızda ne hürriyetlerimize mukabil, daha sür'atli kalkınma ve iktisadî refah ve ne de âdil ve âhenkli bir cemiyet düzeni vâdi mevcuttur. Yapacağımız seçme, «karanlık kuvvetlerin», karanlık ve vuzuhsuz bir şekilde geveledikleri bugünkü gibi bir keşme-keş hali ile, hür insanların yaşayacağı, âdil, müreffeh ve korkudan âzade bir düzen arasında olacaktır. Hayale kapılmıyalım, önümüzde tercih edeceğimiz yollar bukadar açık ve aydınlıktır. Bir millet yaşama ve mes'ut olma şanslarını kaybetmek istemiyorsa, basireti kör kuvvetler tarafından tamamen bağlanmamışsa, mutlaka aydın bir yola doğru yönelecektir.

Onbeş Günün Notları

C. H. P. Kurultayı

C.H.P. nin 13 ncü Kurultayı Eylülün 9 unda Ankara'da toplanarak üç gün devam etti. Bu kurultayın toplandığı tarih, Demokrat Parti grubunun seçimleri yenileme kararını vermiş bulunduğu bir tarihe tesadüf ediyordu. C.H.P. yi takiben diğer iki muhalefet partisinin büyük kongreleri de seçim tarihinin çok yakın olduğu bir devre içinde aktedilecektir. C.H.P. Kurultayını diğer senelerin kurultayından farklı yapan unsur, memlekette şimdiden seçim havasının esmeye başlamış olmasıdır. Bu nusurun diğer partilerin kongrelerine de hâkim olacağı şüphesizdir.

C.H.P. Kurultayında hâkim olan en mühim hava, muhalefet partilerini baskın şeklinde yapılacak bir seçimle yenmek ümidini güden iktidara karşı, muhalefetin işbirliğini her ne şekilde olursa olsun tahakkuk ettirme arzusu olmuştur. Seçimlere girip girmemek, işbirli-

ği formülünü tahakkuk ettirecek şekilde genel merkeze aday gösterme yetkileri vermek ve bu hususta gereken tedbirleri ve kararları almak üzere, parti yüksek kademelerine selâhiyet verilmiştir. Bu suretle C.H.P. liderleri, muhalefet partileri arasındaki işbirliğinin tanzimi hususunda tam yetki ile teçhiz edilmiş durumdadırlar. Artık bundan sonra acaba teşkilât ne der tarzında tereddütlerle hareket etmeleri ihtimali ortadan kalkmıştır.

Genel merkezlerini aynı şekilde geniş yetkilerle teçhiz etmeleri, diğer partilerin kongrelerinden de beklenmelidir.

Seçim arifesinde her partide olacağı gibi, C.H.P. de de bir tesanüt havası hâkim olmuş, iç işlahattan çok dışardaki muarızla mücadele hususuna birinci derecede önem verilmiştir. Bu sebeple bu yılki kongrede, daha evvel

tartışma konusu edilen yüksek kadroları gençleştirme, mevcut genel sekreteri değiştirme, genel başkanın nüfuz ve otoritesini tahdit etme gibi konulara pek ilgi gösterilmemiştir. Bugünkü şartlar içinde, parti kongresinin başka konulara dikkatini teksif etmesini tabii karşılamak gerekir. Delegelerin yaklaşan seçimler için, daha büyük bir mücadeleye azmi ve tesanüt hissiyle bölgelerine döndüğü müşahede edilmiş ve bir an evvel seçim mücadelesine atılmak üzere acele ettikleri görülmüştür.

Hürriyet Partisi Kongresi

Hürriyet Partisi'ni, batılı anlamında ve demokratik memleketlerdeki modellerine uygun, hakikî bir siyasî parti olma istidadı gösteren bir topluluk olarak mütalâa edenler vardır. C.H.P. nin millî mücadeleyi yapanlar tarafından kurulmuş olması ve uzun müddet devlet teşkilâtı ile parti teşkilâtının birbirinden zor ayrılan bağlarla bağlı kalışı, bu teşekküle özel bir mahiyet vermekteydi. C.H.P. ancak çok partili hayata girildikten sonra, diğer siyasî te-

şekillerle rekabet şartları içinde gelişme imkânı bularak, fertlerin gönüllü katılmaları ve faaliyetleriyle hakikî bir siyasî topluluk olma imkânına kavuşuyordu. Demokrat Parti ise, uzun süren otoriter bir idare sonunda vatandaşların geniş bir kısmında meydana çıkması mukadder olan gayrimemnunluk ve her ne pahasına olursa olsun değişiklik ihtiyacından doğmuş, gayet şekilsiz ve tecanüssüz bir kütle hareketi idi. Demokrat Parti bu şekilsizliğinin ve daha çok gayrimemnunlardan müteşekkil tesadüfî bir topluluk olmanın neticelerini, otokratik bir parti ve devlet bünyesine doğru sapma ile tezahür ettirdi.

Hürriyet Partisi ilk defa olarak, bir fikir etrafında toplanma, harb ve millî hareketlerin hatıralarını taşıyan şahsiyetlerin müknaşî tesirlerine muhtaç olmadan yeni bir siyasî lider zümresinin ortaya atılmasıyla gelişme yoluna koyuluyordu. Hürriyet Partisine bu özelliği veren unsurlar bir siyasî cereyan için hem kuvvet, hem de bâzı eksiklik kaynağı olabilirdi.

Siyasî ilimler mütehassıslarından bazıları (meselâ Londra Üniversitesinden McKenzie) siyasî partilerin başarı ve hayatiyet sebepleri arasında, alt-kademelere tanınan serbestî ve teşebbüs imkânlarının mühim rol oynadığını belirtmektedirler. Hürriyet Partisi kuruluş şartları itibariyle, alt kademelere en geniş hür faaliyet imkânı bahşeden bir siyasî cereyan olarak meydana çıkmıştır. Mensupları ve müteşebbislerinin mühim bir kısmı, Demokrat Partiye isyan bayrağını açan müstakil düşünceli şahsiyetler arasından gelmiştir. Geriye kalanlarda ise aynı şekilde ferdiyetçilik hislerinin kuvvetli olduğunu farzetmekte hatâ yoktur. Bu parti âzalarının hür karar ve iradeleriyle kurulmuş, gönüllü bir dernek manzarası arz ettiği için, otoriter usullerin değil, bilhassa ikna ve telkin metodlarının kullanılmasısıyla ancak kontrolü mümkün olan bir kütle manzarası arz etmektedir.

Hürriyet Partisi memleketin dört köşesinde birbirinden habersiz olarak kurulan, ilk defa birbirlerini tanıyacak, görececek ve dinliyecek olan partililer-

den müteşekkil bir topluluk olarak, birinci kongresini yapmaktadır. Bunun, partinin gelişmesindeki rolü mühim olacaktır. Gelecek delegelerin, yaşı, meslekî durumları, tahsil ve görgü dereceleri, siyasî mücadele tecrübeleri, bir buçuk seneden fazla bir zamandır genel merkezin mânevî liderliğinde ortaya atılan bâzı yeni meseleleri, istikamet yönlerini temessül etme ve benimseme dereceleri, partinin bir içtimâî bütün olarak mânevî tesanüt havasına tesir edecek unsurlar olacaktır.

Kongrede cesur, seviyeli ve yapıcı bir fikrî alışverişin cereyan etmesi, hem bu partinin mânevî gelişmesine, hem demokratik siyasî mücadele metodlarının yayılması ve yerleşmesine hizmet edecektir. Bâzı vilâyet kongrelerinde olduğu gibi fikirlerin bâzı stratejik önergeler etrafında kümeleşme ve tebellür etmesi usülleriyle olgunlaştırılması, dağınık ve insicamsız meydan nutuklarıyla yalnız his ve heyecan tatminlerini hedef güden bir kongre çalışması ile iktifa edilmeyeceğini göstermektedir. İngiliz siyasî partilerinin geniş surette tatbik ettikleri bu çalışma tarzı, hem genel merkezdeki siyasî liderlerin, teşkilâtın fikrini takip edebilmelerine, hem de teşkilâtın stratejik bâzı konular üzerinde liderlerin düşünce ve temayülleri anlamasına imkân verme bakımından faydalı olmaktadır.

Maamafih, Hürriyet Partisinin ilk millî kongresi olmasına rağmen, bu kongre de iç meselelerle meşgul olmaktan ziyade dış meselelerle, yani muarız bir partiye karşı mücadele ihtiyaçlarının doğurduğu meselelerle uğraşmak zorunda kalacaktır. Seçimlerin çok yakın oluşu, parti içi münasebetler, kuruluş, teşkilât, program v.s. gibi konular üzerinde arzu edilen şekilde durulmasını önemli nisbette önliyecektir. Bütün dikkat ve enerji, çok yakın olan mücadelenin kazanılması etrafında tek sif edilecek, tıpkı C.H.P. Kurultayında olduğu gibi, işbirliği, kongrenin leitmotifini teşkil edecektir. Hürriyet Partisinin de tıpkı C.H.P. gibi genel merkezi işbirliği konusunda tam yetki ile teçhiz edeceğine şüphe yoktur.

Bu kongrenin cereyan tarzının, muh teva ve istikametinin özellikleri üzerinde gelecek sayımızda da durmayı ümit ediyoruz.

Totaliter Gidişin Bahane ve Delilleri

8 Eylül günü bâzı gazetelere Demokrat Parti Genel İdare Kurulu adına gönderilen bir tekzip yazısı, önümüzdeki seçimlerde mücadele konusu olacak en mühim bir meselenin aydınlanmasına yardım ettiği için, ilk defa faydalı bir hizmet görmüştür.

Son günlerde hükümetin tekziplerle birçok muhalefet gazetelerinin baş sahifelerini işgal etmeleri, okurlarda bu yazılara karşı ilgisizliği büsbütün artırmıştı. Fakat hükümetin bu son tekzip yazısında ifade etmek istediği bâzı fikirlerin son derece önemli oluşu, bu yazılara ara sıra göz atmanın faydalı olacağı yolunda okurlara bir ihtar teşkil etti.

D.P. Genel İdare Kurulu bu tekzip yazısıyla, muhalefet cephesinin rejim meselelerine dair beyannamesindeki bâzı fikirlere cevap vermek istiyordu. Muhalefet hür müesseselerin memlekette yerleşebilmesi, ferdî hak ve hürriyetlerin teminat altına alınabilmesi için, şimdiye kadar ayrı ayrı bütün muhalif partiler tarafından benimsenen ve tekrarlanan bâzı Anayasa ıslahatını, müştereken taahhüt ettiklerini bir beyanname ile bütün memlekete ilân ediyorlardı. Bilindiği gibi bu müesseseler, anayasa mahkemesi, ikinci meclis, nisbî temsil, adalet istiklâli, basın hürriyeti, sendika hürriyeti, üniversite muhtariyeti gibi hususlardan teşekkül ediyordu. Muhalefet hür müesseselerin kurulması için gayretler sarf ederek, iktidarın bir elde temerküzüne mâni olmak, ferdî hürriyetlerin bu yüzden kaybolmasını ve totaliter düzene doğru gidişi önlemek istiyordu.

Gazetelere gönderilen tekzip yazısında aynen şöyle denmektedir:

«Nisbî seçim esası, Anayasa mahkemesi, çift meclis yahut icranın teşriî kuvvet tarafından daha sıkı bir şekilde murakabesi lüzumu gibi hususlar daha önce de kerrat ile ileri sürdükleri hususlardır. Hem sonra bunlar, sade bu sebeple değil, büyük dünya demokrasilerinin bugünkü temayülleri bakımından da tamamiyle anakronik olmuş ve amelî sahada tedavülden kalkmış hususlardır.

«Kuvvetler arasındaki muvazeneye herşeyden fazla ehemmiyet veren gö-

rüşlerin yerini, şimdi artık sür'atli karar ve icraata geçebilecek icra cihazlarına ve bunların teşrii meclislerle en kestirme yoldan anlaşmalarına imkân verecek sistemler almaktadır. Hürriyetleri iptizale götürmenin bizzat demokrasi müessesesini meflûç bir hale getirdiği ve komünist sızmalarına zemin hazırladığı da aşikârdır.

«Nisbî seçim usulünü kabul etmiş memleketlerde hem komünist sızmaları artmış, hem de istikrarlı hükümetler teşkili âdeta imkânsız hale gelmiştir. Bu sebeptendir ki İtalya ile Yunanistan bu usulden ayrılmışlar, Fransa ise bunun ıstırapları içinde kıvranıp durmaktadır.

«Kudretli bir icraya ve sür'atle karar alacak bir teşrii cihazına her zaman ve tahsisen bugünkü şartlar içinde muhtaç olan memleketimize, devlet işlerini yürütme ve karara bağlama selâhiyetinin, evvelâ iki meclis, sonra o meclislerle Anayasa Mahkemesi arasında ve eğer nisbî seçim usulüne de gidilecek olursa 15-20 parti arasında inkısama uğramasının, nasıl aksiyon ve hizmet yerine tam bir acz içinde kıvranan günübürlük hükümetler getireceğini ve bu yüzden ne türlü felâketler karşısında kalınacağını milletimizin takdir edeceğine zerre kadar şüphemiz yoktur.» (8 Eylül 1957, Yeni Gün Gazetesi).

Bu satırları yazan kim ise, muhalefetin insan haklarını garanti altına almak için en tesirli bir yol olarak iktidarın birtakım frenliyen ve muvazene kuran (checks and balances) unsurlarla tahdidini hedef tutan tekliflerini anlamamaktan geldiği aşikârdır. Muhalefet, en son bir hâdise olarak zikretmek gerekirse, 4 ncü Menderes Kabinesince millete ve D.P. grubuna vad edilen hususların kolaylıkla unutulmasına mâni olacak murakabenin tesiri, daha sonra Parti grubuna ve Meclise şu veya bu yollarla kolaylıkla hâkim olunması yüzünden, rejimin tereddidi etmesini önliyecek tedbirler peşindedir. Demokrat Parti devrinde geçirmiş olduğumuz acı tecrübeler, icra organı elinde, ferdi hakları kolaylıkla ihlâl edebilecek ve millî murakabeyi zayıflatacak tarzda iktidar temerküzünün zararlarını hiçbir nazari deliller lüzum göstermeyecek kadar bütün memlekete öğretmiş bulunmaktadır.

İktidarın tecezzisi, demokratik vetirenin özünde bulunan bir hâdisedir. Yalnız meclis, ikinci meclis ve anayasa

mahkemesi murakabesinden değil, grubunun ve partisinin murakabesinden bile kurtulmak istiyen D.P. nin şimdiki hükümeti bu şekilde bâzi nazari delillerle totaliter düzene, murakabeden tamamiyle kurtulmuş şahıs ve zümre hegemonyasına tam mânâsıyla dönmeyi düşündüklerini daha açıkça söyleyemezlerdi. Bâzi anayasa kitaplarında tamamen başka konuların tartışılması dolayısıyla bahis konusu olan icra kuvvetinin takviyesi meselesini, kendi totaliter arzularının bir maskesi olarak kullanamazlar. Bâzi İngiliz müelliflerinin de bahis konusu ettiği bu konuyu, muhalefetin millî meseleleri tartışmasını önleyici tedbirler alan, basına, adalete, fikir hayatına, hür sendikalara en ağır baskı yapan bir hükümetin benimsediği bir doktrin olarak takdime kalkışmak, bu müellifleri herhalde acı acı güldürür.

Bâzi sahte anlojilerle ilgisi olmayan fikir ve doktrinlere, mahiyetini iyice anlamadan yapılan sathî atıflarla, içinde bulunduğumuz meselelerin sislendirilmeye uğraşılması, mevcut hükümetin iktidarı devresinde artık alışmış olduğumuz bir iliyat haline gelmiştir.

Nisbî temsil meselesine gelince, istikrarsız hükümet ve komünist partilerinin kuvvetlenmesi hâdisesiyle bu seçim usulünün alâkahı bulunduğunu, fikrî dürüstlüğü olan hiçbir ilim adamı ve politikacı iddia edemez. Fransa'nın misal olarak verilmesi tamamen yanlıştır. Bu memleket nisbî temsile harbden sonra gitmiştir. Harbden evvel Fransız hükümetleri acaba daha mı istikrarlı idi? Fransa, Yunanistan ve İtalya'daki komünist partileri nüfuzunu bu sisteme atfetmek hiç de ikna edici bir delil olamaz. Bu memleketlerde komünist partilerinin kuvveti, bâzi tarihî, sosyal ve iktisadî sebeplerden ileri gelmektedir. Öbür taraftan nisbî temsil usulünü başarı ile tatbik eden İskandinav memleketlerinde, hem hükümet istikrarı mevcuttur, hem de komünist nüfuzundan eser yoktur. Kaldı ki nisbî temsilin, Almanya'da olduğu gibi ekseriyet sistemiyle mezcedilerek, melhuz bâzi eksikliklerini giserecek formüller de pek alâ bulunabilir.

D.P. Genel İdare Kurulu bu tarz ağızdan dolma deliller ve tahlillerle tam bir mânevi boşluk içinde bulunduğunu ve totaliter gidişini haklı göstermek ve bunu önümüzdeki seçimlerde daha da

takviye etmek için, hakikî niyetlerini ağızdan kaçıran, ümitsizce bâzi sahte fikirlerden medet umduğunu ifade etmektedir.

Eski Bir Hocanın Mesajı

Demokrat Partinin dört kurucusundan biri olan Prof. Fuat Köprülü Eylül başında partiden istifa ettiğini açıklayan beyanatında şunları söylemiştir:

«Seçimlerin öne alınması hususunda birkaç gün evvel alınan karar, parti ve hükümet sevk ve idaresinde en ulak bir demokratik tebeddüle dahi imkân bulunmadığını kat'iyetle meydana koydu. Bütün ana fikirlerine ve ruhuna daima sâdik kaldığım, programından ayrılmış ve böylece eski hüviyetini tamamiyle değiştirmiş olan bugünkü Demokrat Parti zihniyetiyle uyusmak benim için imkânsız olduğu cihetle, partiden istifanamemi bugün Demokrat Parti Genel İdare Kurulu Başkanlığına gönderdim.

Teşekkürü ve muvaffakiyeti uğruna hayatımın on yılından fazlasını sarf ettiğim Demokrat Partinin ana fikirlerini hürriyet ve demokrasi prensiplerini, bundan sonra da müstakil bir vatandaş olarak daima müdafaa edeceğim. Geri cemiyetlere yakışan, geri ve karanlık fikirlerin Türk vatanında aslâ hâkim olamayacağına kat'î imânım vardır. Çünkü Türk Milletinin siyasî olgunluğuna ve sağduyusuna inanıyorum.»

Prof. Köprülü'nün çok geç kalmış olmasına rağmen istifası, bu memleket irfanına ışık tutmuş bir ilim adamının vicdan muhasebesi sonunda verdiği sâlim bir kararı ifade etmektedir. Kıymetli ilim adamımız kendisi gibi yüzler, binler ve hattâ milyonlarca insanı hayal kırıklığına sevkeden hâdiselere esef ettiğini bildirmekle beraber, mücadeleye devam edeceğini ve bunun neticesinden ümitvar olduğunu da açıkça beyan etmiştir. «Türk Milletinin siyasî olgunluğuna ve sağduyusuna olan inancını» ve «geri ve karanlık fikirlerin Türk vatanında aslâ hâkim olamayacağına kat'î imânı» nı bildirmesi, Türk tarihini ve müesseselerini, millî bünye ve zihniyetimizi çok iyi tahlil etmiş olan değerli ilim adamımızın, bir

eski hoca olarak aydınlara ve genç nesillere ulaştırmak istediği kıymetli bir mesajdır. Bilhassa bu hususta, Türkiye'de karanlık ve geri kuvvetlere karşı mücadele eden insanlar olarak mesajını çok iyi anladığımızı beyan etmek, vicdan ve iz'anının sevketmiş olduğu istifa kararından dolayı, emektar hocamızı tebrik etmek isteriz.

Bir Yıldönümü

Türkiye'nin iç politikası ve dış münasebetleri bakımından, yakın tarihimizde mühim bir dönüm noktası teşkil edecek olan 6-7 Eylül hâdiseleri iki sene evvel cereyan etmişti. Aradan iki yıl geçmiş olmasına rağmen bu hâdisenin dehşet verici mahiyeti ne Türkiye'de, ne de dış âlemden unutulmuştur.

Hürriyet Partisi milletvekillerinden biri, o zaman İçişleri Bakanı olan, bir ara istifa edip halen tekrar bu makama getirilen zat hakkında Meclis tahrikatı istiyen bir önerge vermiştir. Demek ki Türk âmme efkârı bu hâdisenin cereyan tarzından ve meydana getirdiği neticelerden, sorumlularının gördüğü muameleden el'an tatmin edilmiş değildir. Türkiye'nin en büyük şehrinin bir gecede tahrip ettiren, yüzbinlerce vatandaşa, devletin mal, can ve ırz masuniyetini muhafaza taahhüdünü esirgeten karanlık kuvvetlerin meydana çıkarılmayışı, Türk âmme vicdanında kamıyan bir yara olarak uzun müddet devam edecektir.

Bu hâdisenin yankıları ve hâtıraları dış âlemden de devam etmektedir. Bu senenin başında 6-7 Eylül hâdiselerinin gûya müsebbibi olarak ilk anda tevkif edilen bâzı mâsum vatandaşları mahkeme serbest bırakmış ve bu suretle de, devlete yüz milyonlarca lira maddî zarara, Cumhuriyetin kuruluşundanberi dış âlemden kurmaya çalıştığımız şeref ve itibara hesapsız darbeler ve nihayet memleket içinde derin bir şüphe ve huzursuzluğa malolan bu hâdiselerin hakikî suçluları ve failleri cezasız kalmışlardır. Büyük bir Amerikan dergisi son sayı grubunun da kabahatsiz bulunarak serbest bırakılması hâdisesini okuyucularına taktim ederken, imalı bir şekilde «Cürüm ve Cezasızlık» başlığını kullanmış olduğu malûmdur.

Bu hâdisenin ne içerde ne dışarda kolay kolay unutulmasına ve hakikî mes'ullerinin cezasız kalmasına imkân yoktur. Çünkü bu hâdisenin yalnız âdî bir yağma ve soygunculuk hâdisesi değildir. Devlet fikrinin özünü teşkil eden, can, mal ve ırz masuniyetinin, vatandaşların bir zümresi için icabında kaldırılabilceğini bütün memleketi hatırlatan ciddi bir hâdisedir. Devlet varlığının hikmet-i vücudunu teşkil eden temel masuniyetler korunmadı mı ve en iptidâî hak ve ihtiyaçlar tatmin edilmedi mi, bunun âkibeti son derece ciddi olur. İçtimaî sulh ve emniyet havası esaslî bir şekilde zehirlenir. Şu veya bu maksatla, vatandaşın en aziz, en kıymetli bildiği şeylerin bir anda devlet himayesinden mahrum kalınarak tahrip edilebileceği korkusu bütün memleketi yayılır. Hele bunun asıl suçluları meydana çıkarılmazsa, bu emniyetsizlik büsbütün ortalığı kaplar.

İşte bu sebeplerdir ki, 2 nci yıldönümünü hüznü ve utanç hissiyle hatırladığımız 6-7 Eylül hâdiseleri Türk âmme vicdanında, hakikî suçlular bulununca ya kadar aslâ unutulmayacak olan bir hâdisenin kalacaktır.

Enflasyon Seli

Bu sayımızda yayınlanması gereken iktisadî müş'irlerimiz, bâzı bilgileri elde etmek mümkün olmadığı için yayınlanamamıştır. Okurlarımızdan özür dileriz.

Bununla beraber, para ve dış ticaretimize dair elde edilen bâzı bilgileri kısaca not etmekte fayda görüyoruz:

3 Ağustos tarihinde tedavüldeki banknotların miktarı 2 milyar 889 milyon lira idi. 7 Eylülde ise bu rakam 3 milyar 10 milyona yükseldi. Demek ki bir aylık devre esnasında 121 milyon lira kadar kâğıt para basılarak tedavüle sürülmüş oluyor. 1956 senesi Ağustos ayı sonunda kâğıt para miktarı 2 milyar 134 milyon lira idi. Bu vaziyete göre, bir yıl içinde 900 milyon liraya yakın bir para basılmıştır.

Kâğıt para miktarının 2 milyar aşması 1956 yılının mayıs ayında vukubulmuştur. 1950 sonunda ise tedavülde-

ki banknotlar 961 milyon lira idi. Şu hâlde 1950 yılı sonu ile 1956 yılı arasında 6 buçuk senelik bir devre esnasında, tedavül hacminin, 1 milyar liralık bir artış göstermesine mukabil, 1956 Ağustosundan 1957 Ağustosuna kadar son bir yıl içinde bu miktar 900 milyon lira artmıştır.

Bu hâdiseniz bize, enflasyonun hızının bilhassa son yıl içinde nasıl birden sür'at kazandığını gösterir. Artık 3 milyar aşan banknot ihracı selinin, hükümetin malî ve iktisadî politikası değişmezse, önümüzdeki devrede daha çok hızlanması beklenmelidir.

Dış ticaretimize gelince, Temmuz ayı içinde, ihracatımızın 52,5 milyon lira, ithalâtımızın ise 92,5 milyon lirayı bulduğu görülmektedir. Geçen yıl bu rakamlar 37,6 ve 112,4 milyon idi. Bu yıl içinde ilk yedi aylık miktar ise, 570,7 milyon liralık ihracata mukabil, 621 milyon lira tutarında ithalât yapıldığını göstermektedir. Geçen yıl 7 aylık ticaret açığı 200 milyon lirayı aştığı halde, bu yıl ancak 50 milyon olmuştur. Bu da dış kredilerin artık tükendiğini, Türk ekonomisinin, bil'akis eski borçları tasfiye zorunda kaldığı bir devreye girdiğini ifade eder. İç enflasyonun hızlanmasında bu noktaların da önemi büyüktür.

Toprak Ofisinin Hububat Alımları

Geçen hafta gazetelerden, Toprak Ofisinin bu yılki mahsulden Eylül başına kadar köylüden takriben 560.000 ton hububat satın aldığını, halbuki geçen yıl, aynı müddet zarfında alımların 350.000 ton civarında olduğunu öğrendik. Resmî kaynaklar tarafından verildiği anlaşılacak bu havadiste, alımların sür'atle inkişaf ettiği ve köylünün hububatını satmak hususunda büyük tehâlük gösterdiği ayrıca kaydedilmiştir. Bu suretle efkârı umumiye üzerinde bırakılmak istenen intiba bu seneki hububat mübayaalarının ve durumun iyi yolda bulunduğudur.

Vaziyetin hakikaten bu merkezde olup olmasının anlamak için 1954 ve 1955 yıllarında, Toprak Ofisinin yaptığı hububat alımlarıyla dahili satışlarını ve tahsisen buğday alımlarıyla dahili satışlarını (000 ton olarak) aşağıdaki tabloda gösterdik:

	1954	1955
Hububat alımı	646	1670
Buğday alımı	520	1212
Dahili hububat satışı	2036	1205
Dahili buğday satışı	1839	985

1954 senesinde, mahsulün düşük olmasına rağmen, istihsal ile istihlak arasında fark 1953 stoklarından kapatıldıktan sonra, ayrıca bir milyon ton kadar hububat ihraç edilebilmiştir.

1955 senesinde ise, mahsulün çok daha yüksek ve köylüden alımların da fazla olmasına rağmen, 476.000 ton hububat ithal edilmiş ve buna mukabil 330.000 ton kadar ihraç edilmiştir.

1956 senesinde hububat istihsalinin 1955'e nazaran takriben 600.000 ton kadar düşük olduğu malumdur. 1956 zarfında Toprak Ofisinin alım ve satışları hakkında teferruatlı rakamlar mevcut olmamakla beraber, 1956 zarfında 200.000 ton hububatın ithal edilmesine mukabil 361.000 tonun ihraç edildiği malumdur. 1957'nin ilk aylarında hububat ithaline devam edilmiştir. 1957 senesinde hububat istihsalini hakkında henüz herhangi bir ön tahmin neşredilmemiştir. Maamafih bu sene mahsulün umumiyetle iyi olduğu bilinmektedir. Şayet 1957'de mahsulün 1955 mahsulünün seviyesinde olduğunu farzederseniz (12,4 milyon ton), bu sene zarfında yapılmış olan mübayaacıları 1955 mübayaacılarıyla mukayese edebiliriz. 1955 mevsiminde köylüden, cem'an 1.670.000 ton hububat satın alınmış iken 1957'de Eylül başına kadar satın alınan miktar 560.000 tondur. Diğer bir deyişle, bu sene Eylül başına kadar alınan miktar 1955'te satın alınan miktarın %33'üne tekabül eder. Resmî kaynaklar tarafından ifade edildiği gibi alımlar memnuniyet verici bir şekilde inkişaf etse dahi, 1957'nin önümüzde kalan ayları zarfında alımların 1955 seviyesini bulması mümkün müdür? İyimser bir tahminle, bu seneki alımların belki 800.000 tona çıkacağını farzetmek doğru olur. Bu da 1955'te alımların %50'sine tekabül eder.

İyi bir mahsüle ve 1957'de Toprak Ofisi mübayaacı fiyatlarının ortalama o-

larak %30 nisbetinde yükseltilmesine rağmen, köylünün Ofise fazla hububat satmamasının sebepleri ne olabilir?

Birinci sebep, serbest piyasada hububat fiyatlarının Ofis fiyatından yüksek olmasıdır. Köylünün serbest sektöre hububat satışında bulunmasını önlemek üzere, hububat ticareti yapanlara Millî Korunma hükümlerince tanıyan %10 kâr haddinin geçenlerde %3'e indirilmiş olması çok mânidardır. Bu tedbirin muvaffakiyet derecesi önümüzdeki günlerde anlaşılacaktır.

İkinci sebep de artan enflasyon ve yokluklar karşısında, köylünün hububatını derhal satmaktan imtina edip bilâhale satmak üzere stok yapması veya kendi istihlakine daha büyük bir pay ayırmasıdır. Fiyat artışlarının süratlenmesi karşısında köylünün bu şekilde hareket etmesine hiç hayret edilmemelidir. Bu durum muvacehesinde resmî makamların nikbinliğine iştirak etmek pek mümkün değildir.

Merkez Bankası Bültenleri

Merkez Bankamız senelerdenberi bülten çıkarır. Biz muhtelif vesilelerle bu bültenlerin muhtevası ve ihtiva ettiği bilgiler üzerinde yorumlarda bulunduk.

Elimizde bulunan en son bülten Nisan 1957'ye aittir. Demek ki neşriyat, beş ay gibi bir zaman fasılasıyla hâdiseleri takibetmektedir. Para ve kredi gibi bir memleketin süratle değişen malî hâdiselerini takip edebilmek için bu gecikmenin tahammül edilmez bir zaman fasılası olduğunda şüphe yoktur. Bununla beraber insan bu bültenleri eline alırken, başka kaynaklardan elde edemeyeceği, tarihi de olsa bazı bilgileri temin edeceği tesellisiyle gene de avunabilirdi. Fakat maalesef bu bültenlerde iktisadî analiz bakımından son derece mühim olan, meselâ bankaların kredi mevduat durumlarına ait bilgiler uzun bir müddettenberi neşredilmemektedir. İstatistik Genel Müdürlüğünün bültenlerinde bu malûmat hâlâ ve geç kalmış olarak yayınlanmaktadır. Bankanın bültenlerinde bunların bile neşredilmeyişi ve her memlekette olduğu gibi bankacılık istatistiklerine

ait bilgi verilmeyişi göz yumulmuyacak olan bir ihmaldir.

Para istatistikleri iktisadî analiz bakımından hiç de manidar olmayan bank notların rengi, evsafı gibi teferruatı bildiren bilgilerden ibarettir.

Başka yayınlarda daha teferruatlı bir şekilde bildirilen istatistikler de bir Merkez Bankası bülteni için iyi seçilmemektedir. Bazıları meselâ fiyat istatistiklerinde olduğu gibi, daha 1956 yılına ait bilgileri nakletmektedir. Halbuki halihazırda Haziran ayının fiyat istatistikleri bile mevcuttur. 1957'ye ait birçok istatistikler bu bültenin çıktığı tarihte hazır olarak mevcut ve yayınlanmış durumda idi. Demek ki bu bültenler mevcut ve yayınlanmış istatistikleri bile doğru dürüst takip edememektedir.

Ticaret ve istatistiklerin seçimi bakımından çok iptadi olan, mevcut istatistik serilerini takibetme bakımından hiçbir suretle haklı gösterilemeyecek derecede gecikme ve ihmallerle çıkan bu bültenler, muazzam, emek, masraf ve malzeme bahasına neşredilmektedir. Bu bültenleri neşreden daire, düzinelele personel kullanmakta, bültenler en pahalı kâğıt ve malzeme sarfiyle hazırlanmaktadır. Fakat itiraf etmek gerek ki, bülteni çıkaran daireye biraz ilmi analiz görüşü, bilgi toplamada metod ve titizlik getirilmeden, bu kadar emek ve malzeme mahsulü olan bültenler kendilerinden beklenen faydaları temin edemeyeceklerdir. Bu takdirde bu derece ağır bir masraf kapısını kapatmak daha isabetli bir yol olacaktır.

Hindistan'a Amerikan Yardımları

Son zamanlarda Amerikan Hükümeti temsilcilerinin Delhi'de yayımlanmış buldukları bir vesikaya göre, Hindistan'ın müstakil devlet olarak geçirmiş bulunduğu son 10 yıllık devre esnasında, Amerikan Hükümetinin hibe ve istikraz olarak 1 milyar doları aşan bir yardım yaptığı açıklanmıştır. Bunun 400 milyon doları 1952 yılındanberi gelmekte olan tenik yardım fonlarından teşekkül etmektedir. Geri kalan kısmı ise, eşya yardımı şeklinde hibe ve ikrazlardan, vakıflar ve hususî

teşekküllerin, yardımlarından teşekkül etmiştir.

Hindistan Maliye Bakanlığının son zamanlarda yayınladığı bir raporda bildirildiğine göre, Hindistan'ın beş yıllık kalkınma plânında, Amerikan teknik yardımı en büyük hisseyi alan dış yardımı teşkil etmektedir. 1955 yılı sonlarında Dördüncü Nokta Programı dahilinde Hindistan'la bir teknik yardım anlaşması imzalanmıştır. Bu suretle Hindistan'a geniş miktarda teknik bilgi ve ihtisas ithali mümkün olmuştur. 1952 başında Hindistan'ın beş yıllık iktisadî gelişme programı çerçevesi içinde bulunan projelerin tahakkuk ettirilmesi için daha geniş bir yardım programı üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

Programın başında Hindistan'ın gıda maddeleri istihsali bakımından kendi kendine yeter bir hale getirilmesine yardım edecek projeler üzerinde durulmuştur. Fakat ikinci beş yıllık kalkınma plânında asıl ehemmiyet ziracitten çok sanayileşme üzerinde teksif odıldığı için, teknik yardım ve malzeme yardımı programlarında, buna göre ayarlama yapılmıştır.

Teknik yardım projesi dâhilinde 642 Hintli mütehassıs, Amerika'da staj ve eğitim için gönderilmiş, bunlardan 231 i ziraat sahasında çalışmıştır. Hindistan'da bulunan teknik yardım personeli 230 u bulmakta ve bunun 90 i ziraat sahasında çalışmaktadır.

Hindistan'a iktisadî yardım olarak Amerika'nın vermiş olduğu 1 milyardan fazla dolar, hakikaten biz Türkler için üzerinde durulacak bir hâdisedir. 1949 yılındanberi Türkiye'ye yapılmış olan Amerikan iktisadî yardım tutarı 627 milyon doları bulmaktadır. Vâkıa Türkiye ile Hindistan'ın cesameti hesabı katılırsa, Türkiye'ye yapılmış olan yardımların nisbî ehemmiyeti büsbütün ortaya çıkar. Fakat üzerinde durulacak başlıca iki nokta vardır.

Bunlardan bir tanesi, Hintlilerin Amerika'dan mal ve malzemeden çok ilim, bilgi ve teknik ithal etmek yolunu

takip etmeleri, bizim ise daha çok hazır malzemeye itibar etmemizdir. Diğer bir nokta da şudur: Hintliler bu yardımları kalkınma plânlarının umumî çerçevesine yerleştirmişler ve bundan büyük faydalar temin ettiklerini, Maliye Bakanlıklarının raporlarında da belirtildiği gibi açıkça beyan etmişlerdir. Bu Hintlilerin iktisadî gelişme vetiresinde şovenizme kaçmadan ilmi ve objektif tahlillerle, kalkınmalarının hakiki unsurlarının nelerden ibaret olduğunu iyi teşhis ettiklerini gösterir.

Üzerinde durulacak en mühim nokta ise şudur: Hindistan, Amerika'nın ne müttefikidir ve hattâ ne de çok samimi bir dostudur. Çok defa Hindistan Amerika'ya karşı cephe alan ve sesini yükselten bir Asya memleketidir. Buna rağmen Amerika'nın Hindistan'a geniş ekonomik yardımı mümkün olmaktadır. Maksadımız daha geniş iktisadî yardım almak için Hindistan'ın güttüğü tarafsızlık politikasını biz de taklit ede-

lim demek kat'iyen değildir. Bunda içinde bulunduğumuz şartlar ve millî menfaatlerimiz müsaade etmez. Söylemek istediğimiz nokta şudur:

Amerika, Hindistan'ı Asya'da hür cemiyet düzenini temsil eden milletlerden biri telâkki etmektedir. Hürriyeti muhafaza ederek kalkınmanın süratla başarılabilirliğini komünist bloku misaline ve Kızıl Çin'e karşı göstermek üzere Hindistanı var kuvvetiyle desteklemektedir. Aynı zamanda Hindliler, ilmi zihniyet, rasyonel ve programlı hareketler, dış yardım istiyebilmek için ciddi tahliller ve vesikalara dayanma v.s. gibi Amerikalıların anlayabilecekleri ve ikna edilebilecekleri usullerle yardım talebetmektedirler. Bunu yaparken de vekarlarından en ufak bir fedakârlıkta bulunmamaktadırlar.

İnsan bir Hindlilerin misali, bir de Konyalı milletvekilinin, «bize nasihat değil dolar verin!» tarzındaki haysiyet kırıcı talebini ister istemez yan yana getiriyor.

Forum'a Emek Verenler

Dergimiz dört seneye yaklaşan yayın hayatında, iyi niyet, sahibi, fedakâr ve işbirliğinin lüzumuna inanmış bir çok arkadaşın paha biçilmez emek ve gayretleriyle çıkabilmiştir. Forum'a, not, inceleme, tercüme, yazı ve mektupla hizmet eden yüzlerce insanın emeği yanında, okuyucu adedi on binleri bulan bir derginin idari ve teknik işlerinin devamlı ve muntazam bir şekilde yürütülmesi de o derece mühim bir vazifedir.

15 Ocak 1955 yılındanberi dergimizin sekreterliğini yapmış olan arkadaşımız **Orhan Bali**, bu yıl fakülteyi bitirmiştir. ve askere gitmek üzere bu sayıdan itibaren aramızdan (muvakkaten olmasını temenni ederek) ayrılmaktadır. Yerine kendisi tarafından tavsiye edilen Abdullah Uzun arkadaşımız gelmektedir.

Kendisinin müsaadesiyle O. Bali'nin Forum'a verdiği emeklerin kısa bir hulâsasını okurlarımıza nakletmek isteriz. Arkadaşımız, kâğıt işi, matbaa işi, tevzi işi, muhaberat, alışveriş, yazıların toplanması v. s. gibi bir kişinin ancak olağan üstü bir vazife ve mes'uliyet hissiyle, yardım ve fedakârlık duygusuyla yapabileceği çeşitli işleri, üç seneye yaklaşan bir süre içinde başarıyla görmüştür. Forumun yayın hayatına başarı ile devam etmesinde, ekseriya gözden uzak kalan, fakat aşında Forumu çıkaran yazar kadrosunun gayretlerinden hiç de aşağı kalmıyan dergi sekreterinin emeklerini bilhassa belirtmek isteriz.

O. Bali yalnız, çalışkan ve fedakâr bir mesai arkadaşı olarak değil, fakat Forum'un davasına en büyük anlayış ve sadakat gösteren genç bir münevver olarak da katılmıştır. Hocalarının ve mesai arkadaşı Forum yazarlarının, geçen sene sonlarında Üniversitede mâruz kaldığı üzüntülü hâdiseler esnasında o, en yakın alâka, anlayış ve sadakatla yanlarında bulunarak müşküllerini gidermeye çalışmıştır.

O. Bali'ye hem Forumu çıkaranların minnet ve teşekkürlerini bildirirken, yerine gelen **Abdullah Uzun** arkadaşımıza da Forum Sekreterliği gibi çetin bir işte başarılar dileriz.

1957 YILINDA **2.000.000.000** LİRA TUTARINDA İKRAMİYELERİ BANKASI

İncelemeler

Bizde Basının Kontrol Vazifesini İmkânsızlaştıran Sebepler

Dr. Muammer AKSOY

Demokrasinin hareket noktası, idare edenlerin, ancak kontrol ve sorumluluk sayesinde doğru yolda kalabilecekleri inancıdır. Bu mürakabe, kısa bir müddet için dahi ortadan kalksa; idare, halkın refah ve saadetine hizmet etmekten çıkar ve devlet makinesi, idare edenlerin menfaat ve ihtiraslarına hizmet eden bir alet haline gelir.

Bu sebeple, kuvvetlerin ayrılığı prensibi, demokrasinin kendisinden vaz geçirmesiz şartıdır. Bilhassa kaza kuvvetinin müstakil olması sayesinde ki, idarenin hukuka uygunluğu temin edilmektedir. Mahkemeleri kendisine tâbi kılan bir hükümetin, önünde duracağı hiçbir sınır kalmamış demektir. Ve o memlekette artık hak ve hürriyet değil, keyf ve ihsan hâkim olur.

Modern demokrasilerde, idare edenleri kontrol eden bir 4 üncü kuvvet daha vücut bulmuştur: Hür basın! Nerede demokrasi varsa orada hür basın vardır; ve nereden hür basın yoksa, orada demokrasi de yoktur. Bugün bütün hakiki demokrasilerde, birçok hırsızlıklara, nüfuz ticaretlerine ve diğer fîer nevi haksızlık ve yolsuzluklara ön plânde mâni olan, bu hakikatlerin basına intikal etmesi endişesidir. Önce rezil sonra da mahkûm olmak korkusu, idare edenleri dürüst kalmağa icbar etmektedir. Bunun için değil midir ki, sayısız kirli devlet işleriyle dolu olan diktatörlükler, muhalefet sözcüsü Menderes'in dediği gibi (1), toplarını önce basına yönelterek onu susturmanın çaresini aramaktadırlar.

Basının mürakabesi, idare edenlerin hem siyasi ve hem de cezai sorumluluklarını gerçekleştirmektedir: İktidarın tuttuğu yanlış yolu, basının halk efkârına izah ve ispat etmesi sayesinde, yanlış idare, seçimlerde hakettiği âkıbete maruz kalır.

Yolsuzluklar, hür basının yardımı sayesinde ortaya çıkar ve böylece düzeltilir veya cezalandırılır. Hepsinden mühim olarak da, bu mürakabe cihazının varlığı, idare edenleri dürüst kalmıya mecbur eder.

Memleketimizde basının tâbi olduğu şartlar, son derece ağırdır.

Bir senedenberi, basının, idare edenleri kontrol edebilmesi, imkânsız hale koymuştur. Basının başı üstünde, bir tane

değil bir düzine "Demoklesin kılıcı" asılı durmaktadır. Eğer birkaç gazete - ve ancak zaman zaman - mürakabe vazifesini kısmen olsun görebiliyorsa, böyle bir neticeyi, hukuki müesseselere değil, her türlü hududu aşan medeni cesarete borçlu olduğumuzu itiraf etmek lâzımdır. Zira hukuki durum, basını, hükümet karşısında pek zayıf durumda bırakmıştır. Bu kadar kötü şartlar altında "Hükümeti mürakabe eden, Hükümetten hesap soran, hükümetin kötü hareketlerini halk efkârı önüne seren bir basın" değil, "boynunu bükken, elini uğuşturur, itaatkâr ve hattâ besleme bir basın" karşısında kalırsa, hiç hayret etmemek gerekir. Onun içindir ki, Türk basınının oldukça önemli bir kısmının, hâlâ baş eğmemesini ve hattâ zaman zaman şahlanmasını, takdir ve hayranlıkla karşılamak yerinde bir kadirşinaslık olur.

Aşağıdaki izahlarımızla, Türk basınına, hakiki demokrasilerdekine nazaran çok zayıf duruma düşüren fiili ve hukuki şartlardan en mühimlerine kısaca dokunacağız:

FİİLİ ŞARTLAR

1. Memleketimizde gazete okuyanların sayısı, basının rolünü eşaşı surette küçültecek kadar azdır.

Basının idare edenler karşısında bir mürakabe kuvveti olarak kendisini hissettirebilmesi, onun, geniş halk tabakaları tarafından okunmasına bağlıdır. Halbuki memleketimizde okuma yazma nisbeti, batı memleketleriyle mukayese edilemeyecek kadar düşüktür. Bundan başka, uzun yıllar basının samimi bir tenkit imkânına sahip olmaması neticesinde gazetelerin sadece meddahlıkla iştigal etmesi, okur yazarlarda, hattâ aydınlarda bile, "gazete ihtiyacı ve sevgisi" nin kökleşmesine engel olmuştur. Fakat 1946 dan sonra, halkın, ezîniyi sakınmaz, hakikat arar gazetelere karşı olan ilgisi, çığ süratıyla artmıştır. Bir senedenberi, 6732 ve 6733 sayılı kanunlarla, tenkit ve mizahın dahi menedilmiş bir hale gelmesinden sonra, bu alâka pek tabii olarak azaldı.

Bu sözlerle belirtmek isteriz ki, bizde basının rolü, tam bir basın hürriyeti gerçekleştirilse bile, daha uzun yıllar, Batı memleketlerindeki kadar tesirli olamayacaktır. Fakat basın hürriyetinin sağlanma-

sı sayesinde "demokrasi mektebi" olan basın, halkı her bakımdan yetiştirecek ve neticede, bizde de lâyük olduğu kuvveti kazanacaktır.

2. Basının muhtaç olduğu malzeme veya bu hususta lüzumlu dövizin, Hükümetin elinde olması, basını tâbi duruma düşürmüştür.

Kontrol edenin hayatı, kontrol edilenin elinde olursa, hakiki mânâsıyla bir kontrolden bahsetmek biraz güçtür. Halbuki memleketimizde, bir gazetenin yayılabilmemesinin ilk şartı olan kâğıt ve mürekkep gibi malzeme, Hükümetin elindedir. Gazetenin çıkabilmesi için kendisinden vaz geçilmez diğer malzemenin ve bilhassa makine ve makine parçalarının temini için lüzumlu döviz de, tamamen hükümetin takdirine (tatbikatta: arzu, hattâ keyfine) bağlıdır. Bundan ötürü, bütün gazeteler bir dereceye kadar Hükümete şirin görünmeğe mahkûm edilmişlerdir. Böylece, "her gün ancak Hükümetin müsaadesi sayesinde yayılabılır durumda olma", birçok tarafsız hattâ muhalif gazeteyi kuzulaştırmıştır. Bu durumun, diğerleri üzerinde de mânevi bir baskı tesiri yarattığı şüphesizdir.

3. Radyonun, Hükümetin propaganda vasıtası haline gelmesi, hür basının rolünü ve tesirini zayıflatmaktadır.

Bilhassa okur yazar nisbetinin düşük olduğu memleketlerde, radyonun, gazetelere nisbetle çok daha geniş halk tabakalarına hitap ettiği hakikatini gözden uzak tutmamak gerekir. Böyle olunca, hakikati yazan bir gazete ile, onu mugalatalar sayesinde saklayan bir Hükümet arasında cereyan edecek bir mücadelede, radyo, derhal ve günde birkaç defa milyonların kulağına kadar - hem de zahmetsizce ve masrafsızca - ulaşabildiği halde; gazete, - geç ve pahalı olarak - ancak yüz binlerin karşısına çıkabilecektir. Bu ise, basının tesir kudretini azaltmakta ve radyodan yalnız hükümetin faydalandığı demokrasiden uzak memleketlerde, hakikatin galip gelmesi imkânını zayıflatmaktadır. Memleketimizde durumun nasıl olduğu, herkesin malûmudur: Radyo, tam mânâsıyla, iktidarın propaganda vasıtası haline gelmiştir (2).

HUKUKİ ŞARTLAR

4. "İspat hakkı"nın tanınmaması, idarenin kontrolünü imkânsız hale koymaktadır.

Basının idare edenleri kontrol edebilmesinin en önemli şartı, kanuna aykırı olan fiilleri ortaya koyabilme imkânına hukuken sahip olmasıdır. Eğer idare edenlerin yolsuz hareketlerini halk efkârına arz etmek bir suç teşkil eder ve bu iddiaların hakikat olduğunu ispat imkânı tanınmazsa, basının kontrol vazifesi, tamamen sözde kalır.

Ceza Kanunumuz "icrayı memuriyete taallük eden" isnatların ispat edilmesini kabul etmekte ise de (3), bir içtihadı birleştirme kararı, kanunun hükmünü tatbik edilmez hale getirmiştir. Buna rağmen, meselâ Ceza Hukuku Profesörü Faruk E-

rem, Mebusların nüfuz ticaretinin dahi ispat olunabileceği kanaatindedir (4).

Keza "ämme menfaatine hizmette bulunmak maksadiyle yapılan isnatların" ispat olunabilmesini de teklif etmektedir (5)

Halbuki iktidar partisi, ispat hakkının tanınmaması hususunda son derece titiz davranmaktadır. O kadar ki, bu hakkı bir kanunla bahsetmek isteyen "en kıymetli Mebuslarını dahi partiden atmayı" göze alabilmişti (6). Hulâsa, bugün memleketimizde, hırsızlık veya nüfuz ticareti yaparı ortaya koyan gazeteci, bunu ispat imkânına sahip olamaz ve neticede, birbuçuk seneden aşağı olmamak üzere hapiste yatar. O halde basınımızın mürakabe fonksiyonu, yolsuzlukları ortaya koymaya kadar gidemeyecek, ancak tenkide inhisar edecektir. (Aşağıdaki izahatımız gösterecektir ki, tenkid dahi pek hafif olmak zorundadır).

5. Basın suçlarının pek seyyal ve vuzuhtan uzak unsurlara sahip olması, "kanunsuz suç olmaz prensibi"ni dahi zedelemiş ve güven hissini tamamen gidermiştir.

6732 sayılı kanunun yarattığı basın suçları, vuzuhtan tamamen mahrumdur. Herhangi bir tenkidin veya karikatürün, bu kanunda çeşitli kategoriler halinde sayılan suçlardan birini teşkil edip etmediğini, ceza hukuku Ordinaryüs Profesörleri dahi kesin olarak bilemez. Bu kanunun yarattığı, resmî sıfatı haiz şahısları "küçük düşürmeyi hedef tutan", "müphem ve sulzannı dâvet eden", "istihkar ve istihfaf hissi telkin eden" veya «maksadı mahsusa müstenit neşriyat» suçlarından ne anlaşılacağı, objektif ölçülere uygun olarak kestirebilmeye, hukuk ilmi ve tatbikatı bakımından imkân yoktur.

Bir demokraside, resmî sıfatı haiz olan kimseleri tenkit etmek, hem hak ve hem de vazifedir: Mademki hâkimiyet halka aittir ve resmî sıfatı haiz olanlar onun sadece hizmetkârlarıdır; o halde bu şahısların her an -ve hem de sayın Bayar'ın tâbiri ile- «kıyasıya» tenkit olunmaları (7), devlet makinesinin iyi işleyebilmesinin vazgeçilmez şartıdır. Halbuki siyasi her tenkid, yukarıda kaydettiğimiz son derece elâstik suç kategorileri içerisinde ithal etmek kolayca mümkündür.

Ceza unsurları böyle seyyal bir mahiyet arzedenince, siyasi makale veya fıkra yazan yahut karikatür yapan şahıslar, muhalefet sözcüsü Menderes'in de belirttiği üzere, her an cezaya maruz kalacaklarını hesaba katmak mecburiyetindedirler (8).

Herhangi bir yazının cezalandırılıp cezalandırılmaması, çok kere savcının dâva açıp açmamasına, daha doğrusu Adalet Bakanlığının böyle bir talepte bulunup bulunmamasına bağlı kalacaktır. Böyle bir durum ise, basın için tasavvur olunabilecek en kötü şartı teşkil eder. Tenkit, sinmeye mahkûm edilmiş demektir.

6. Basın suçlarının cezaları, hiç bir demokraside eşine rastlanıyacak derecede ağırdır.

6732 sayılı kanundan sonra, bir yazı,

karikatür veya havadis, meselâ hükümeti veya bir Vekili küçük düşürücü telâkki edilirse, maruz kalınacak ceza, birkaç ay değil, en aşağı bir senedir (9). Hele para cezaları, bir gazeteyi mahvetmeye, yani kısa zamanda kapatmağa, yahut besleme menzilesine düşürmeye yetecek kadar ağırdır (10). Aşırı telâkki edilen bir tenkid veya bir havadis vermeden dolayı, «hırsızlığa verilen cezanın iki misline maruz bırakılmak» (11), muhalefet sözcüsü Menderes'in de belirttiği üzere, tenkidi yıldırım ve bertaraf etmekten başka bir sebebe dayanırılmaz (12). Hiçbir demokraside, hükümeti veya Vekilleri tenkit eden bir gazeteci, bir gün hapse, hattâ bir lira para cezasına mahkûm olmazken (11), bizde bu gibi yazılardan dolayı en aşağı bir sene hapis cezası verilmesi, demokrasi zihniyeti ile bağdaşabilir mi? Tenkidin bu kadar ağır bir surette cezalandırıldığı bir memlekette, ne basın hürriyetinden ve ne de demokrasiden ciddi olarak bahsedilemeyeceğini itiraf etmek gerekir.

İdare edenleri tenkit etmek cüretinde bulunan şahsın maruz kalacağı ceza, bunlarla da bitmeyecektir. "Bir sene hapse mahkûm olma", avukatlık kanununa göre memnuiyet sebebi teşkil ettiğinden, eli kalem tutan bir avukat, bir tenkit veya bir nükte yüzünden, aynı zamanda mesleğini de kaybedecektir (11). Böyle bir neticenin insan haklarına da aykırı olduğu meydandadır. (Diğer taraftan bir sene hapse mahkûm olan şahsın, Ahmet veya Mehmedin vekili olamadığı halde, milletin vekili ve hattâ Cumhurbaşkanı olabilmesi de, şüphesiz ki garip ve izahı imkânsız bir hal suretidir.)

7. Gazetelerin kapatılabilmesi, basın üzerinde ağır bir baskı teşkil etmektedir.

6733 sayılı kanun (13), basın suçlarından dolayı mahkûmiyet halinde, ek bir ceza olarak, bir aydan eksik olmamak üzere gazetenin kapatılmasını da âmirir. Herhangi bir tenkit veya mizahın, bir devlet adamını küçük düşürebilir mahiyette olduğu kabul edilirse, -yani bu kadar izafi bir suçtan dolayı- hem yazar, hem mesul müdür ve hem de gazetenin sahibi, bir sene hapis edilmekle ve astronomik rakamlar sayılacak kadar ağır para cezalarına çarptırılmakla da yetinilmeyecek, gazete, 1-3 ay safdışı bırakılacaktır. Böyle bir müeyyidenin ne kadar ağır bir baskı mahiyeti arzettiğini, muhalefet sözcüsü Menderes pek güzel ifade etmiştir: "Yayın vasıtasıyla işlenecek suçlar için esasen Ceza Kanununun ağır cezai hükümleri mevcut iken, bir de gazete ve mecmuaları... kapatabilmesi hükmünün konulmuş olması, fikrimizce matbuat hürriyeti için gayet ağır bir baskıdır. Çünkü bir gazetenin... kısa bir zaman için dahi kapatılması, o gazetenin mahvına kadar giden bir tesiri haiz olabilir" (14).

8. Her mahkûmiyet, gazetenin mesul müdürünün ve bazen sahibinin de değişmesini mecburî kıldığından, mesul müdür ve sahip bulmaktaki zorluk, gazeteleri bir çıkmaz karşısında bırakmaktadır.

6733 sayılı Kanuna (15) göre, 6 aydan fazla hapse mahkûm olanlar, bir gazete veya derginin mesul müdürü veya sahibi olamazlar. Basın Kanununda 1956 da yapılan son değişiklikten sonra, gerek mesul müdür, gerek gazetenin sahibi, hakiki fail yanında aynen onun gibi mes'ul tutulmaktadır (16). Yeni basın suçlarının cezaları ise, bir seneden başladığına göre, bir tenkid yazısı veya karikatür yüzünden mahkûm olan gazeteler, her mahkûmiyetten sonra «hapishane için bavulunu hazır bulunduran» yeni bir «sahip» veya mesul müdür aramak mecburiyetindedirler. Bu şartlar altında gazetecilik hayatında istikrar ve nizamın sona ereceği, ve bir gazetenin veya derginin, ya tenkidden vazgeçmek yahut da, hergün insan gücünü aşan müşküllerle çarpışmak zorunda kalacağı aşikârdır.

9. Tekzip hakkı hususunda Savcıya "Hâkim" selâhiyetleri tanınması ve savcuların iktidara tâbi olmaları, yalnız basın hürriyetine değil, fikir hürriyetine ve kanun önünde eşitlik esasına dahi en büyük darbeyi vuran bir tatbikata yol açmıştır.

6733 sayılı Kanun, daha önceki Basın Kanunlarımızın ve demokrasilerdeki kanunların zıddına olarak, tekzip ve cevap verme hakkı hususunda son sözü, hâkimin elinden almış, savcıya vermiştir. Savcılar ise, Adalet Bakanlığının emrindedirler. Şu halde, cevap hakkı netice itibariyle Adalet Bakanlığının, yani iktidarın arzusuna göre bahşedilecek veya esirgenecektir. Nitekim tatbikat göstermiştir ki, hükümetin sözcüsü olan bir gazetenin en açık ve ağır hakarete kadar varan ve maddî vakıaları tamamen değiştiren yayımlarına karşı ilgili şahısların gönderdiği cevaplar, gerekçesiz reddedilmektedir. Buna karşılık muvafıkların, kanunen cevap verme hakkına aslâ mevzu teşkil edemeyecek mahiyetteki yazıları dahi, fırsat ittihaz ederek, muhalif gazete ve dergilerin sütunlarını sık sık işgal etmelerine imkân verilmektedir. Hele seçim yaklaşmaya başlayınca, iktidar partisi, «muhalif gazeteler birgün kendileri, bir gün de benim için çalışacak» parolasını tatbik etmeye başlamıştır. Herhangi bir tarafsız veya muhalif yazarın makalesi veya muhalif liderin beyanatı bahane edilerek, cevap ve tekzip hakkının hiçbir suretle şümulü dahiline giremeyecek ve münhasıran fikir ve kanaat izharı mahiyetinde olan yazılara karşı bile, cevap namı altında, D.P. nin kanaat ve çok defa muhalefete karşı hakaretleri, muhalif tarafsız gazetelerde mecburi olarak yayınlattığıdır. Bir hakkın bu derece suiistimaline şimdiye kadar hiçbir yerde tesadüf edilmemiştir.

Kanunun tesbit ettiği unsurlar bile aslâ nazarı itibara alınmamakta, kâh açık hüviyetini bildirmiyen şahısların (B.R. lerin) tekzip yazıları neşredilmekte, kâh muhalif gazeteler bizzat kendi ağızlarından kendilerine karşı hakaret ve iftirada bulunmaya mecbur bırakılmaktadır. Hattâ tekzipin başına bunun tekzip olduğunu gösterecek bir kayıt konmasına bile mâni olunmak suretiyle halkın aldanmasına sebebiyet verilmektedir. Kanunun gerek sa-

rih olan lâfzına ve gerekse ruhuna tamamen aykırı olan bu tatbikat, aynı zamanda Anayasanın 69 ncu maddesinde ifadesini bulan kanun önünde eşitlik prensiplerinin açıkça ihlâlidir. Keza bir gazetenin, «dünkü sayımızda tamamen maksatlı bir şekilde yaptığımız neşriyat hilâfı hakikat olup bundan dolayı okuyucularımızdan özür dileriz» gibi, aslâ inanmadığı sözleri kendi kanaatiymişcesine yazmaya, hattâ «kendi ağzıyla bizzat kendisine hakaret ve iftira etmeye zorlanması», medeni hiçbir memlekette tasavvur olunamayacak bir müeyyidedir. Böylece yalnız basın hürriyeti değil, bizzat fikir hürriyeti dahi en ağır bir surette baltalanmakta ve «insan haysiyeti» aşikâr bir surette inkâra mâruz kalmaktadır. Şahıslar kendi kendilerini ithama ve kendi nefislerini tahkire ancak ve ancak, Orta Çağın karanlık engizisyon devirlerinde mahkûm edilmişlerdir.

Hulâsa: Cevap ve tezkip hakkının tatbikattaki bu eşsiz suistimali, bağımsız ve muhalif gazeteleri, isim ve vak'a zikretmekten kaçınma yoluna sevk etmekte; ve böylece, mürakabe vazifesi gibi tenkid vazifesi de, esash surette zayıflamakta ve güçleşmektedir.

(Gelecek yazımızda, bizde basının mürakabe vazifesini imkânsızlaştıran diğer altı sebebi inceliyeceğiz).

(1) «Halbuki dünyanın her yerinde daima görülmüş bir hakikattir ki, insan top-

luluklarının mukadderatını diledikleri gibi ellerinde bulundurmak isteyenler, hücumlarını herşeyden önce matbuat hürriyetine çevirmişler ve topluluğun menfaatini müdafaa eder gibi görünerek, kendi mevkilerini tahkim etmenin ve matbuat hürriyetini yerden yere vurmanın yolunu bulmuşlardır» (Adnan Menderes, T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem VII, cilt 24, S. 269).

(2) Bir taraftan 30.6.1954 gün ve 6428 sayılı Kanununun 46 nci maddesiyle - Yüksek Seçim kurulunun içtihadına zıt olarak - hükümetin, yani iktidar partisinin, propaganda yasağı mevcut olan son üç günde bile propaganda yapması mümkün kılınırken; diğer taraftan da, 16.2.1950 tarih ve 5545 sayılı Seçim Kanununun 45 nci maddesinde muhalif partilere tanınan radyo yayını hakları tamamen ortadan kaldırılmıştır. Böylece, seçim eşitliği de, en açık bir surette zedelenecek bulunmaktadır.

(3) Madde 481, bent 1.

(4) «İlmî bakımdan ispat hakkı» S. 11.

(5) Aynı broşür, S. 18.

(6) O «demokrat» Partinin ki, programının 25 nci maddesi aynen şöyle demektedir: «Amme hizmetlerinin ifası sırasında doğrudan doğruya veya vasıtalı olarak yapılan her türlü suistimalleri ehemmiyetle takip ederek sür'atle intaç etmeyi vazife biliriz».

(7) Bayar'ın 30.4.1950 Kastamonu nutku, Zafer 1.5.1950.

(8) Menderes, daha az seyyal, daha az elâstik suç unsurları için şöyle demişti: «Halkın huzurunu bozarak heyecana düşürmek ve devlet kuvvetlerinden herhangi birine karşı halkın güvenini bozacak mahiyette olmak, bir ve beş senelik cezalarla karşılanan memnu fiiller için suç unsuru

olarak gösterilmektedir. Bunların ne kadar seyyal, ölçüye gelmez tâbirler olduğu meydandadır. Suç unsurlarının böyle seyyal olması, ortada başka mâkul bir sebep gösterilmediğine göre, tamamiyle korkutmak ve tenkidi asgariye indirmek maksadına matuftur.» (Adnan Menderes, T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem VIII, Cilt I, S. 294-295).

(9) Tekerrür halinde ise, hapis cezası, en aşağı 2 senedir (Mad. 4).

(10) Madde 1 ve 3 e göre, faile ayrıca 10.000 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası da verilecektir. Madde 5 e göre ise, failden başka gazetenin sahibine de, bunun on misli, yani 100.000 liradan başlamak üzere ağır para cezası verilecektir.

(11) Bu hususta «Forum», Sayı 75 deki, «Nüktedanlar Dikkat» başlıklı yazımıza bakınız.

(12) Menderes, daha hafif cezalar için şöyle demişti: «O halde yazı yazarken her vatandaş beş seneye kadar hapis olunmanın dehşeti içinde tenkidin semtine uğramamaya, tehlikeli mntakalardan çok uzaklarda kalmaya mecbur olacaktır. Burada ağır ceza vasfından maksat, açıktır: Tenkid korkutarak asgariye indirmek.» (Menderes, T.B.M.M., Tutanak Dergisi, Dönem VIII, Cilt I, S. 294.)

(13) Madde 30, fıkra V.

(14) T.B.M.M., Tutanak Dergisi, Dönem VII, Cilt 24, S. 271.

(15) Mad. 5, bent 6 ve Mad. 7 ye bakınız.

(16) 6733 sayılı Kanun, mad. 16, bent 1 e bakınız.

Plânlama Tarihçesine Müteallik Notlar

(Sovyet Rusya'da Plânlama tecrübeleri)

Osman OKYAR

FORUM'un 82 numaralı sayısında plânlama tarihçesini ele alan yazıların üçüncüsünde, garp memleketlerinde, harp esnasında, iktisadî plânlama sahasında vukubulan ilerlemeleri gözden geçirmiş ve harpten sonra yine aynı memleketlerde tam istihdamı temin gayesiyle yapılan plânlama tecrübelerine temas etmişim. Hususî teşebbüsün hâkim bir mevkide bulunduğu cemiyetlerde plânlamanın hedef ve usulleri, tabiatıyla, hususî mülkiyetin çok dar olduğu ve devlet sektörünün geniş olduğu cemiyetlerdeki plânlama hedef ve usullerinden farklı olacaktır. Piyasa hâkimiyeti kaldırıldığı zaman istihsal kararlarının verilmesi vazifesi büyük ölçüde devlete isabet eder. Müteaddit sahalarda ve işletmelerde istihsal ile ilgili kararlar vermek zorunda kalan devlet için, bu kararların beraberce mütalâa edildiği bir umumî plân dahilinde hareket etmek zarurî olur. Ferdî kararların birbirleri üzerindeki tesirleri nazarı itibara alınmazsa ve bunlar birbirleriyle telif edilmeğe çalışılmaz

ise netice keşmekeştir. Binaenaleyh sosyalist bünyeli bir memlekette, plânlama, garp memleketlerinde olduğu gibi iktisadî siyasetin faydalandığı munzam ve tesirli bir âlet olarak değil, hayati bir zaruret olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Rus ihtilâlinde sonra Lenin tarafından çok iyi kavranmıştır.

Plânlama bakımından Rusya'da yapılan tecrübeler fevkalâde ehemmiyetlidir. Plânlama tecrübesinin ilk defa olarak 1928 den itibaren vasi bir mikyas üzerinde yapıldığı memleket Rusyadır. Muayyen hedefleri ihtiva eden beş yıllık plânlarmın, merkezî bir idare tarafından gayet teferuatlı bir şekilde hazırlanması ve koskoca bir memlekette tatbik edilmesi keyfiyetine tarihte ilk defa olarak Rusya'da rasgeliyoruz. Plânlama tarihçesine ait ikinci yazımda 1 nci Dünya Harbiyle İkinci Dünya Harbi arasında geçen devrede Rusya'daki plânlamadan kısaca bahsetmişim. Bu tecrübenin tesirleri büyük olmuş ve Şarki Avrupa memleketlerinde hâlen tatbik edil-

mekte olan iktisadî plânlamaya nümune teşkil etmiştir. İkinci Dünya Harbinden sonra Rusya'da plânlamaya yeni bir hız verilmiştir. Ehemmiyetine binaen bu meseleye bugünkü yazımı tahsis ederek, çeşitli beş yıllık plânları gözden geçireceğim ve plânlama usullerindeki değişimlere temas edeceğim. Bu hususta istifade ettiğim başlıca kaynak Avrupa İktisadî Komisyonunun raporları olmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Plân

1928 den beri 1941 e kadar Sovyet Rusya'da üç beş senelik plâmn tatbik edilmiş olduğu malumdur. Almanya'nın 1941 de Sovyet Rusya'ya taarruzu dolayısıyla üçüncü beş yıllık plân tamamlanamamış ve 1945 e kadar Almanya ile Rusya arasında cereyan eden harp esnasında, Rusya'nın garbında bulunan mühim bir sahada endüstriler Almanlar tarafından geniş ölçüde tahrip edilmiş, memleketin geri kalan kısmında ise endüstrinin faaliyeti millî müdafaa gayelerine tahsis edilmişti. Harbin Sovyet ekonomisi üzerindeki tesir-

leri sayını dikkat olduğu için bunları kısaca hülâsa edelim: Evvelâ, Rusya'nın şark muntikalarında harp esnasında sınaî faaliyetlerle zirai istihsalin çok inkişaf ettiğini kaydedelim. Harp başladıktan sonra 1300 büyük sınaî işletme garpten şark'a nakledilmiş ve 1942 den itibaren bunlar yeniden tam randımanla çalışmaya başlamıştır. Şark'ta çelik istihsalinin 1945 başında 6,5 milyon tona yükseldiği ve kömür istihsalinin % 100 nispetinde artarak 100 milyon tona vardığı nazarı itibara alınırsa, Ural muntikasıyla Rusya'nın uzak şarkında vukubulan sınaî inkişaf hakkında bir fikir edinilmiş olur. Sibiry'a da soğuga dayanan bir buğday tipi ekilmeye başlanmış ve Özbekistan, Kırgızistan gibi muntikalarda geniş ölçüde pamuk ve pancar ekilmiştir.

Buna mukabil garpte vukubulan tahribat çok vâsi olmuştur. 6 milyon bina ile 31.000 sınaî işletmenin yıkıldığı, kömür endüstrisinin % 60 nispetinde felce uğratıldığı, 98.000 çiftliğin, bütün teçhizatlarıyla birlikte tahrip edildiği tahmin edilmektedir.

İşte, harpten çıkan Rusyanın 1946 başında bulunduğu iktisadî vaziyetin umumi tablosu budur. 1946 da kabul edilen dördüncü beş yıllık plânın umumi hedefi harp esnasında tahrip edilen bölgeleri kalkındırmak, sanayi ve ziraatta istihsalin harpten evvelki seviyeye çıkardıktan sonra memleketin sanayileşmesi olan ana dâvayı devam ettirmekten ibarettir. Böylece, 1940 a nazaran sınaî istihsalin % 48 nispetinde ve zirai istihsalin % 27 nispetinde artması derpiş edilmişti. Dördüncü beş yıllık plânın başlıca hususiyeti, bundan evvelki plânlarda olduğu gibi, makine sanayinin, diğer sektörlere nazaran çok daha hızlı bir inkişafını sağlamaktır.

2 nci Dünya Harbinin başladığı sıralarda Rusya'da Devletin, memleketteki iktisadî hayata geniş ölçüde hâkim bir duruma geçmiş olduğu malumdur. Sanayide faaliyette bulunan işletmelerin tamamı devlet mülkiyetinde idi. Ziraatin organizasyonu bir taraftan büyük Devlet çiftliklerine, diğer taraftan, yine Devletin kontrolüne tâbi, büyük kolektif çiftliklere dayanıyordu. İdari bakımdan çeşitli vekâletlere tâbi bulunan sınaî, zirai ve ulaştırma işletmelerinin istihsal programları teferuatıyla Plân Komisyonu tarafından tespit ediliyordu. Geniş bir teşkilâta sahip bulunan bu Komisyonun (Gosplan) vazifeleri, hem plânları hazırlamak, hem de bunların tatbikatına nezaret etmek idi. Plânlama, sıkı bir merkezîyetçilik sistemi dahilinde yürütülüyordu.

İşte dördüncü sanayi plânı, yukarıdaki çerçevede içinde ve merkezîyetçi plânlama usullerine göre tatbik edilmiştir. Neticede ağır sanayi sektörünün 1950 için tâyin edilen istihsal hedeflerini geniş ölçüde aşmış olduğu görülmüştür. Buna mukabil hafif endüstri ile ziraat tâyin edilen hedefleri tahakkuk ettirememişlerdir. Birkâç rakkam verelim:

1950 de kömür için plânda derpiş edilen hedef 250 milyon ton iken, fiilî istihsal 260 milyon ton olmuştur. Çelik için hedef 25,4 milyon ton iken, fiilî istihsal 27,3 mil-

yon ton olmuştur. Buna mukabil pamuklu mensucat hedefi 4686 milyon metre iken 1950 de fiilî istihsal ancak 3815 milyon metre olmuştur. Hububat istihsalinin 127 milyon ton olacağı derpiş edilirken fiilî istihsal 125 milyon ton arasında tahmin edilmişti.

Plânın hedefi mucibince mecmu millî gelirin 1950 senesinde 1940'a nazaran % 38 nispetinde artması icabederken, fiilî artış nispeti % 64 olmuştur. Bu netice plânın umumi hedefinin fazlasıyla tahakkuk ettirildiğini gösteriyor. Bu müddet zarfında yatırımların umumi yekûnu ve millî gelire nispetleri katıyetle malûm olmamakla beraber, bunların hem mutlak, hem nispi olarak, çok yüksek bir seviyede tutulmuş olduğu muhakkaktır.

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK PLÂN

Beşinci iktisadî plân 1951-1955 devresine mahsus olup aşağıdaki hususiyetleri arzeder:

Plân müddeti zarfında mecmu millî gelirin % 60 nispetinde artacağı ve bu neticenin de, sınaî istihsalde % 65 nispetinde bir artış ve zirai istihsalde % 40 - 50 civarında bir artış neticesinde temin edileceği derpiş edilmişti. Dördüncü plânın harbi hemen takip eden yıldaki alçak istihsal seviyelerinden başladığı nazarı itibara alınırsa, beşinci plânda istihsal için derpiş edilmiş olan artış nispetlerinin dördüncü plândaki kadar yüksek olmamasının sebebi kolaylıkla anlaşılır. Beşinci plânda, sıra ile, ağır endüstride, hafif endüstride ve ziraatte mühim istihsal artışları derpiş edilmişti. Dikkat edilecek bir nokta, sınaî istihsaldeki artışların sanayide iş gücünün artırılmasıyla değil de işçi başına müstahsilîyetin artırılması suretiyle meydana getirilmek istenmesi keyfiyeti idi. Plân müddetince sanayideki iş gücünün % 13 nispetinde artacağı ve işçi başına müstahsilîyetin ise % 50 gibi çok yüksek bir nispette yükseleceği hesaplanmıştı. Ziraatte keza, istihsal artışının, ekiliş sahalarının genişletilmesi şikkandan ziyade, hektar başına randımanın artırılması şeklinde meydana geleceği hesap ediliyordu. Bu neticelerin elde edilmesinin yine çok büyük bir yatırım gayretinin sarfedilmesine bağlı bulunduğu barizdir. Nitekim 1951-1955 müddetinde yapılması derpiş edilen mecmu yatırım seviyesi 1946-50 de tahakkuk ettirilen yatırımdan % 90 kadar daha yüksek olacağı hesaplanmıştı. Ziraat ve endüstri sahalarında beşinci plânda derpiş edilen yatırım artışları % 100 ü aşıyordu.

Aşağıdaki satırlarda beşinci plân müddeti zarfında elde edilen neticeleri kısaca gözden geçiriyoruz:

Plâna göre mecmu millî gelirden % 60 nispetinde bir artış derpiş edilirken, fiilen elde edilen artış nispeti % 68 olmuştur. Şu halde Sovyet Rusya'da 1951-55 devresinde, millî gelirden yıllık ortalama artış nispeti % 11 civarındadır. Mamafih ziraat için derpiş edilen artış nispeti tahakkuk ettirilemeyip, millet ekonomisinin diğer sektörleri için derpiş edilen istihsal artışlarının fazlasıyla tahakkuk ettirilmiş olduğu kaydedilmelidir. Böylece sanayide vukubulan fiilî artış % 85 dir. (Plân hedefi % 65). Ziraatteki artışın % 20 civarın-

da kaldığı tahmin ediliyor. (Plân hedefi (% 40-50). Sanayideki artış, tahmin hâlâna, sanayide iş gücünü % 29 nispetinde arttırmak suretiyle mümkün olmuş ve işçi başına randıman tahmininin altında kalmıştır.

ALTINCI BEŞ YILLIK PLÂN

Rusya'nın Altıncı Beş Senelik Plânının müddeti 1956-60 yıllarıdır. Bu yeni Sovyet plânı mucibince millî gelir mezkûr devrede ortalama olarak yılda % 10 nispetinde yükselecektir. Şayet bu müddet zarfındaki nüfus artışı da nazarı itibara alınırsa, reel olarak, fert başına gelirin artış nispeti % 8 olması lâzımgelir. Yatırım hacmi plân devresinde artan millî gelirin % 24 gibi yüksek bir nispetini teşkil etmektedir. Mecmu yatırım hacminin % 49'u sanayide, % 18'i ziraate tahsis edilmektedir. Geçmiş devrelere nazaran, bu nispetler sanayi ve ziraate tahsis edilen yatırım hisselerinin yükseltildiğini göstermektedir.

Son Sovyet plânının başlıca hususiyeti ziraate atfedilen ehemmiyettir. Zirai istihsalin 1960 senesinde, 1955'e nazaran % 70 daha yüksek olacağı derpiş edilmektedir. Bu hedefin tahakkuku her şeyden evvel, hububat istihsalin için tâyin edilen hedefin sağlanmasına bağlıdır. Hububat istihsalinin 1960 da 180 milyon tona çıkacağı hesaplanmıştır. 1955 senesinde hububat istihsalinin 105.110 milyon ton civarında bulunduğu tahmin edilmektedir. Şu halde istihsalin beş sene içinde 70 milyon ton artacağı derpiş edilmektedir. Bu istihsal artışı beklemek için Sovyet plâncıları üç unsura istinat ediyorlar:

1) Ekiliş sahasında artış. 1955 de ekilen sahanın 126 milyon hektar olmasına mukabil, 1960 da bu sahanın 152 milyon hektara yükseleceği hesaplanmıştır. 1955 senesinde Kazakistan ve Sibiry'a da 18,5 milyon hektarlık boş arazide hububat ekilmiş olduğu malumdur. 1960 senesine kadar ekilen sahaya yapılacak ilâve Sibiry'a da, Pasifik sahillerine kadar uzanan boş arazinin bir kısmının ekilmesiyle temin edilecektir.

2) İkinci unsur, eskiden hububat yetiştiren muntikalarda, hektar başına randımanların yükseltilmesidir. Randımanın % 10 nispetinde yükseltileceği ve bu yükselmenin, daha geniş ölçüde gübrenin kullanılmasından hasil olacağı tahmin edilmektedir. Hayvanî gıda olarak kullanılan diğer hububata nazaran, mısır ekimi nispetinin yükselmesi de hububat istihsalini yükseltecektir.

3) Nihayet mahsulün geç toplanması dolayısıyla halen meydana gelen büyük zararların telâfîsinden de mühim bir istihsal artışı beklenmektedir.

Diğer taraftan hayvan mahsullerinde de büyük artışların vukubulacağı tahmin edilmektedir. Süt istihsalinin, 1955 deki 44 milyon tondan 1960 da 82 milyon tona çıkacağı, et istihsalinin aynı devre zarfında % 100 nispetinde artacağı, yumurta istihsalinin % 154 nispetinde ve yün istihsalinin % 82 nispetinde artacağı derpiş edilmektedir.

Sanayide gelince, üç esas madde, yani kömür, çelik ve elektrik istihsalin için, plân mucibince, beklenen artışlar şunlardır:

Görülüyor ki Altıncı Beş Yıllık Plân, Sovyet ağır endüstrisinin çeşitli istihsal şubelerinde ehemmiyetli artışların vukuu- nu derpiş ediyor. Çelik istihsalı 68 milyon ton'a yükseltilmesi, bu hayati sahada, Sovyet Rusya'nın, istihsalın 100 milyon tonun üzerinde bulunduğu Birleşik Amerikaya yaklaşmakta olduğunu gösterir. Altıncı plânda ağır endüstri istihsalının 1955 - 60 devresi zarfında % 70 nispetinde artacağı tahmin edilmektedir. Hafif sanayiide imalâtın aynı devre içinde ise % 60 nispetin- de artacağı hesaplanmıştır.

PLÂNLAMA USULLERİNDE GELİŞMELER

2 nci Dünya Harbini takip eden yıl- larda Rusya'nın, sanayileşme yolunda, çok büyük mesafe katettiği muhakkaktır. Plânlamanın bu bakımdan ehemmiyeti ha- yati olmuştur. Plânlama sayesinde Rusya, halkın istihlak ihtiyaçlarını asgari bir şe- kilde tatmin ederek, ağır sanayinin ve madencilik inkişafı için lâzımgelen mali kaynakları ve emek gücünü harekete geçi- rebilmiş, emek müstahsiliyetinde artışları teşvik eden bir ücret politikası takip et- miş ve yatırım politikasını çeşitli endüstri ve sahalar arasında koordine ederek büyük

aksaklıklara uğramadan, sınıai istihsalde ehemmiyetli artışlar kaydedebilmiştir. Bu muvaffakiyetin bir kısmı şüphesiz plânlama keyfiyetine ve usullerine alfedilmeli- dir.

Bununla beraber, son zamanlarda, Kruşev'in direktifleri mucibince, plânlama usullerinde bazı değişmeler yapıldığı gibi altıncı beş senelik plânın hedeflerinde de bazı indirmeler şeklinde kısmi tadilat ya- pılmıştır.

1955 ve 1956 da alınan kararlar mu- cibince plânlama usullerinde mühim tadil- ler yapılmıştır. 1955 deki tadiller, plân dairesinin icrai selâhiyetlerini tahdit etme istikâmetindedir. Plân Dairesinin, o zama- na kadar ihmal edilen uzun vadeli plân- lama ile daha yakından uğraşması arzu edilmiştir. Plân Dairesinin vazifesi, bundan böyle, maddelerin teferruatına inmeyip, e- sas maddeler için mahdut miktarda hedef- ler tayin etmek olacaktır. Plânın, daha te- ferruatlı olarak ele alınması işi, ilgili Ve- kâletlere verilmektedir. Devlet Plân Daire- sinin teşkilâtı değiştirilmiş, memurlar sayı- sı azaltılmış ve fonksiyonları daraltılmış- tır. Plânlama şeklindeki değişmeye muva- zi olarak sıkı merkeziyetçilikten ayrılmak

istenmiş, Sovyet Rusya Cumhuriyetleri hü- kûmetlerine iktisadi şahada daha geniş se- lâhiyetler verilmiştir.

1956 da alınan kararlarla, yukarıda işaret edilen temayülleri kuvvetlendirilmiş- tir. Aşırı merkeziyetçiliğe mâni olunarak mahalli idarelere ve teşebbüslere daha fazla selâhiyet ve karar serbestisi tanınmış- tır. Ayrıca sendikaların istihsal plânlarının hazırlanmasına ve tatbikatına daha faal bir şekilde iştirak etmeleri için tedbirler alınmıştır.

Bu son temayüller, Rusyada plânlama usullerinin tekâmül halinde olduğunu gös- terir. İktisadi faaliyetlerin genişlemesini müteakip, ilk yıllarda tatbik edilmiş olan sıkı merkeziyetçiliğin gittikçe artan müş- küllere ve kırtasiyeciliğe sebebiyet ver- mede olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple Plân Dairesinin istihsal kararlarını teker teker ferdî işletmeler hesabına alması usu- lünden vazgeçilmiş, mahallî idarelere ve işletmelere daha büyük hürriyet tanıyan bir sisteme doğru gidilmiştir. Plânlama u- sulü bakımından çok şayanı dikkat olan bu değişimin Rusya'da vereceği neticeler önümüzdeki yıllar zarfında meydana çıkac- tır.

Alman Eğitime Bir Bakış

GEORGE C. ALLEN

Konferans salonunun uzak bir köşe- sinde bana doğru tam zamanında sallanan anlayışlı, siyah bir sakal gözüne iliştirdi; bel- li ki, bir dinleyicim güllüyordu. Yıl 1934 idi. Haftalardan beri bir Alman Üniversite şehrinde İngiliz yaşama tarzına dair ko- nuşuyordum. Dinleyicilerden bir kısmı sırf İngilizce dinlemek için geliyordu; bir kıs- mı da oturacak sıcak ve bedava bir sal- lon buldukları için beni dinliyorlardı. Kon- feranslarının sonucüsüne gelmişim; o geceye bir hususiyet vermek, dinleyicile- rime daha iyi bir şey sunmak istiyordum. Onun için konferansına konu olarak İn- giliz ev-sahipleri ile pansiyonlarını seçtim. Konuyu işlerken gerektiği şekilde akade- mik kalıyordum. Ev sahiplerini, pansiyon- ların tezyin ve döşemelerini, şemsiye as- kularını, Edward devrine ait kadın tablo- larını ve daha ilgili bir sürü şeyi tek tek ele alıyordum, tasnif ediyordum, herbirine has dün- ya görüşünü belirtiyordum. O zaman ne kadar tecrübesiz ve genç olduğumu gö- rüyorsunuz. Fakat, garibi şu ki, dinleyi- cilerim, en küçük bir mırıltı bile çıkarma- dan dediklerimi olduğu gibi alıyorlardı. Bu onların alışık oldukları şeydi. Bereket ki, o sırada sözümün başında bahsettiğim sakal sallanıyordu; biri o son gecenin, de- ğişiklik olsun diye, bir komedi olduğunun farkına varmış, güllüyordu.

AŞIRI UYSALLIK

Başka bir milletin mizah ve ciddiyet anlayışını kavramak ne kadar zor olma-

lı. O geceyi, milletler ve mizaçlar arasın- daki anlaşılabilir farklara yorup, unutamı- mı? O gülen, sakallı adam, cesur ve akil- li bir profesördü. Gece yarısına doğru ki- taplığında beraber konuşurken silindir şap- kasını başından alıp Voltaire'in büstünün üstüne koyduğumda (kendisi garip bir şe- kilde Voltaire'i andırıyordu) şöyle konu- ştu: 'Siz İngilizler, daima âdet ve tö- reler altında ezilmişsinizdir; o yüzden, siz de daima mizah ve şaka ruhu vardır. Biz Almanlara gelince, gerçek baskı ve ezil- menin ne demek olduğunu henüz keşfetme- ğe başladık. Onun için bizi ciddi ve dur- gun buluyorsanız, fazla üstümüze varma- yınız.'

Fakat, şimdi düşündükçe, profesörün de belki şikâyetçi olduğu asıl derdin, mü- essir otorite önünde ziyadesi ile uysal ve saygılı olma temayülünde gizlendiğini an- liyorum. Otoriteye saygı hepimizin haya- tında vardır. Fakat bu aşırı uysallık büs- bütün başka ve tesiri daha geniş bir şey- di. Bir kere, bu temayül Alman eğitim sistemine hâkim görünüyordu. Öğretmeni de, Başöğretmeni de, hattâ Üniversitede- ki Profesörü de o derece dogmatik idiler ki, sanki:

"Ben kâhin hazretleriyim. Ağzımı açtığım zaman, hiçbir köpek havlamasın." diyen bir halleri vardı. Alman gençliğin- den de dinlemesi, her şeyi olduğu gibi al- ması, asla tenkid etmeksizin öğrenmesi bekleniyordu. Bu durumdan kısmen okul

öğretiminin sıklığı ve bilhassa "Abitur" denilen son derece çetin bir imtihanın ya- rattığı endişe sorumluydu. Abitur Üniver- siteye girmek isteyen öğrencilerin mutlaka geçirmesi gereken bir imtihandı. On ile ondört dersin yüksek seviyede imtihanını başarı ile sermek, her şeyden evvel öğret- menin istenilen bilgi ve fikirleri adama- kılı verecek kabiliyette olmasına bağlıydı. Bu da öğretmenlerin öğrenciler üstündeki nüfuzunu artıran önemli bir faktördü. Öte yandan, Almanların bilgiye besledikleri saygı, onları gerek okulda gerekse sonra- ki iş hayatında müteahhüslara karşı çe- kingen ve son derece saygılı kılmaktadır.

Ne var ki, bütün kabahati eğitime yüklemek de doğru değildir. Eğitimde en- tellektüel tutuş diyebileceğimiz bu metoda bağlanmış, fakat hiçbir zarar görmemiş başka memleketler de vardır. Fakat Al- manya'da eğitim, kökleri otuz yıl harbine, hattâ daha öteye uzanan genel uysallık temayülünü kuvvetlendirmekte ve bu te- mayül tarafından kuvvetlenmektedir. Eğer çok uysal, çok makûl görünürseniz, karşı- nızda dalma size emirler veren, size hük- meden kimseler ister istemez türer.

Goethe'nin piyesindeki büyük bilgin Faust ile asistanı zavallı Wagner arasın- daki münasebetin hikâyesini belki hatırla- rınız. Üstad ile çirak paskalya tatilinde bir gezintiye çıkarlar. Faust, bir tepenin üstünden oturdukları küçük ve tenha şe- hire bakarken, bilgilerimizin hudutlarını

düşünüyordu. Zavalı Wagner ise sadece bilgisini artırmayı aklından geçiriyordu: "Pek çok şey biliyorum, fakat her şeyi öğrenmek isterdim." Bununla o, büyük bilgin aralarına karışıp, basit zevklerini paylaştığı için mahcup ve minnettar kalan köylüler kadar saf olduğunu göstermiyor mu? Hattâ uzun ve kıvrık tüylü garip fino, Mephistopheles'i haber vermekle ona acaip hiçbir şey anlatmıyordu. Şu kadar ki, iyi eğitilmiş bir köpek de bir mütehasıs ve bilgin olmak isterdi, elbette. Zavalı Wagner; bilgi aşkının kötülüğe karşı bir teminat olmadığını anlıyamadı.

TIKA BASA ÖĞRENME

Goethe, 1770 sıralarında, Almanya'da Ondokuzuncu Asrın ilk sıralarında, tam bir milli eğitim sistemi sağlıyan değişikliklerin başlarında yazıyordu. Prusya'da büyük gelişme çağı Napoleon önünde uğranılan yenilgilerden sonra gelir ve daima büyük adam Wilhelm Von Humboldt'un adıyla anılır. Alman ilim ve edebiyatı 19. Asır boyunca üstünlüğünü muhafaza etti; eğitim sistemi ilk okul öğretiminden üniversite öğretimine kadar bütün öğretim basamaklarını ihtiva ediyordu. Her basamakta öğretim keşif ve standartlar yüksek idi. O kadar ki, meselâ Matthew Arnold, bizim bağımsız "public school"larımızı, Alman tarzında resmî kontrole tâbi tutmanın lüzumunu ileri sürüyordu. Fakat o sırada Bismark da, tam tersine, Almanlarla İngilizlerin birbirlerinin müesseselerini taklit etme gayretlerinin gülünçlüğünden bahsediyordu. Fakat asır ilerledikçe bazı müşkülât belirtileri kendini göstermeye başladı. Bilginin gelişmesi ile birlikte okul programlarına da ders üstüne ders ekleniyordu. Programlardaki bu kabarma bilhassa orta dereceli okullarda vukubuldu. Öğrencilerin geceyi gündüze katıp çalışması, durmadan tika basa öğrenmesi gerekiyordu. Bu yüzden bir çok gözler harap oldu, bedenî yapılar çarpıklaştı, daha kötüsü, muhakemeler körleşti. Fakat hepsi bu kadar değil; daha huzur kaçırıcı gelişmeler de yer aldı. Meselâ 1889 da İmparatorun tarih öğretimi hakkındaki şu sözlerine bakın:

"Dünyada neyin gerçek neyin mümkün olduğuna dair anlayışımızı ilerletmek bakımından okulun büyük gayretler sarfetmesi ödevidir. Söz gelimi, öğrenci sosyal demokrasi fikirlerinin yalnız ilâhî irade ile Hıristiyan ahlakına aykırı düştüğünü değil, fakat aynı zamanda gayri ameli olduğunu da öğrenmelidir."

Tarih öğretimi bu direktife göre yeniden düzenlendi, şüphesiz.

Bundan sonra olup bitenler herkesçe malûm: II. Wilhelm İmparatorluğunun son günleri, Birinci Dünya Harbi, enflasyon, Hitler, İkinci Dünya Harbi, ve nihayet son çöküş... Bütün bunlar baş döndürücü bir hızla birbirini takip etti. Gerçi Weimer Cumhuriyeti değişiklik ve reform yönünden pek çok gayretler teşvik etti, fakat idare süresi netice almasına yetecek kadar uzun sürmedi. Hitler, entelektüeller ile kültüre karşı beslediği nefretle, bir şeyler yapacaktı; amma ona da zaman el vermedi. Alman eğitim dünyasında, bir kaç göze çarpar vaka dışında, ne 1933 den önce (o zaman küçük bir mukavemet bü-

yük başarılar sağhyabilirdi) ne de kuvvetli bir yeraltı hareketi ile olayların yön değiştirebileceği daha sonraları, canlı bir karşı koyma veya protesto sesi yükseltme hareketine rastlanmamıştır. Bu yüzden ki, 1945 de Almanya'yı işgal eden müttefikler birbirini takip eden 1870, 1914, 1939 harplerinde Almanyanın oynadığı rolde kabahatin bir kısmını Alman eğitim sisteminde gördüler ve Alman halkını yeniden eğitime lüzumunu ileri sürdüler.

ESKİ BOOMERANG'dan KURTULMA (1)

Müttefikler birçok sebeplerden ötürü umdukları başarıyı sağlayamadılar. Bir kerre, her işgal kuvveti başka bir şey istiyordu; öyle ki, yeni eğitim tipine dair bir görüş ve anlayış birliği sağlanamadı. Sonra şimdiki Federal Cumhuriyet olarak teşekkül eden bölgede işgal müddeti, yani doğrudan doğruya mürakebe devresi, pek kısa sürdü. Öte yandan 1945 deki yıkılma öylesine ka'î idi ki, halk zamandan kazanmak maksadıyla ister istemez an'anevi yolları takip ederek kalkınma hareketine girişti. Fakat daha köklü sebepler de vardı. Yeniden eğitime düşüncesi bile hoş gitmiyor, tenkidi davet ediyordu. Batılılar, bir yandan medeniyetlerinin temel insan haklarına saygı prensibine dayandığını ileri sürerken, öte yandan bir milleti kendi dileği dışında, şu veya bu yolda, şekillendirmek dâvasını güdemezlerdi. Kaldı ki, yeniden eğitmek iki taraf arasında öyle bir münasebet şekli yaratır ki, her şeyi bir taraf verecek, öteki taraf da verilen olduğu gibi kabul edecek; bu şüphesiz, iki taraf için de hayırlı değildir. Böyle bir münasebet, asıl sebebi fert insiyatifinin yokluğunda gizlenen bir problemi nasıl çözebilir? Bütün bir an'aneyi bir günde değiştirmek kolay değildir. Belki de kendisine yeni bir boomerang verilen Avusturyaya yerlisinin bütün hayatını, eskisini atmaya uğraşmakla geçirdiğine dair olan hikâyeyi bilirsiniz. Fakat bu arada beklenmeyen ve iyi bir şey de oldu: İşgal kuvvetlerine mensup pek çok kimseler Almanlarla birlikte çalışmayı öğrendiler. Üstelik bu işbirliği iki tarafın karşılıklı anlayış ve saygısına dayanıyordu. Netice, eğitim ve kültür mübadelesi konusunda yapayeni ve önemli bir tutumun ortaya çıkması oldu.

ASPIRİN Mİ? KAHVE Mİ?

Bu gelişme mühimdir; zira zayıf ve kuvvetli taraflarımız garip bir şekilde birbirini tamamlamaktadır. Bir kaç yıl önce bir psikolog Alman ve İngiliz öğretmen okulu öğrenci gruplarını çeşitli durumlarla karşılaştırdı. Problemleri çözmeye Alman öğrencilerinin İngiliz öğrencilerine nazaran daha derin düşündükleri açıkça belliydi. İngiliz öğrenciler akıllarına gelen ilk fikirte yetindikleri halde, Almanlar hemen karar vermiyor, bir fikri adamaklı inceledikten sonra kabul ediyorlardı. Buna mukabil, Almanlar bir meseleyi daha çok kendi bakımlarından düşünürken İngilizlerin diğer insanları da gözettileri müşahade edilmiştir. Başka bir durum da şu idi: İyice hazırlanmadıkları bir konuda ertesi gün imtihan verecekleri kendilerine söylendiğinde, İngiliz öğrenciler "Aspirin alıp önce iyi bir uyuyalım" Almanlar ise "bütün gece çalışacağız, biraz kahve içelim" demişlerdi.

Alman okulları da mahiyet bakımından bizim okullardan farklıdır. Bir İngiliz gözüne bir çoğu iyi ve mesut görünmektedir. Şüphesiz methe değer pek çok nitelikleri vardır. Modern yabancı dillerin, bu arada bilhassa İngilizcenin, son derece başarılı öğretimi bir örnek olarak gösterilebilir. Fakat okul bir cemiyet, sosyal hayatı olan bir topluluk olarak düşünüldüğü zamandır ki, Alman okulları İngiliz için anlaşılabilir olur. Zira Alman okulu insanın mümkün olduğu kadar çok çalıştığı bir yermiş gibi görünür; oyun ve yaşamağa burada yer yoktur. Hattâ büyük bir okulun bile oyun sahası dar ve serbest faaliyete elverişsizdir. Okula erken giderseniz, öğle yemeğine dönünce dersler arkada kalmıştır, fakat önünüzde ertesi güne yetiştirilecek bir yığın ödev vardır. İngiltere de olduğu gibi okullarda yemek verilmez. Çocuklara serbestçe oynayacakları boş zaman hemen hiç tanınmaz. Derslerden baş kaldırıp birazcık oyun fırsatı bulanlar da okulda değil, ancak mahalli bir spor kulübünde oynarlar. Öğretmen, öğrenci arasındaki sosyal münasebetler ümit edilenden çok daha azdır. Bu okulları ziyaret fırsatı bulan İngiliz öğrencileri, ekseriya Alman öğrencilerde bizatihi disiplin duygusunu pek zayıf bulduklarını ifade ederler.

Öğrencilerin çoğu ondört veya onbeş yaşına kadar ilk okullarda öğrenime devam etmektedir. Bundan sonra 18 yaşına kadar haftada hiç değilse bir günü mahalli okullardan birinde geçirmek gerekir. Orta okulların ise, bir zamanlar İngiltere'de olduğu gibi, adeta cemiyetten kopmuş, kendi içlerine kapanık bir halleri var. Jimnazyum, yahut akademik liseler yanında, on altı yaşına kadar öğrenim veren "Real Schule" ler vardır. Orta okullar için öğrenci seçimi oldukça basittir. Müracaat eden öğrenciler bir kaç günlük bir denemeye tâbi tutulur, öğretmenlerin muktedir gördükleri öğrenciler okula kabul edilir; fakat bizde olduğu gibi bunlar arasından da çoğu öğrenimi tamamlamadan ayrılırlar. Kısmen ödevden ötürü kısmen de öğretim ücreti yüzünden şimdiye kadar Jimnazyumları dolduran öğrenciler daha ziyade meslek sahibi muhitlerden gelmişlerdir. Jimnazyumlarda hemen bütün öğrenciler aynı dersleri görürler. Herhangi bir jimnazyumun öğretim alanındaki meyli belli bir derse verdiği önem ve yerle kendini gösterir. Yoksa İngiliz okullarında olduğu gibi fen ve edebiyat grupları arasında bir ayrılık gözetilmez ve müfredat programı iki grubu da birlikte aynı ehemmiyetle ihtiva eder. Programının böylesine yüklü olması, bizim nazarımda, öğrencinin kaldıramayacağı bir ağırlık teşkil eder.

Öğrencinin bir meslek veya endüstri alanında ilerleme imkânını elde edebilmesi için Abitur imtihanını vererek mutlaka üniversiteye (Meşhur Teknik Üniversiteler dahil) girme hakkını kazanması gerekir. İngilteredeki gibi öyle çeşitli mesleki ve teknik imtihan imkânları yoktur. Bu yüzden üniversite veya yüksek okul öğretimini, başlıca değil, fakat tek yolu Abitur imtihanını başarı ile geçektir.

DEĞİŞİKLİKLER

Weimer Cumhuriyeti günlerinden beri değişimler olmuştur. Prusya tarihe karıştı, fakat gerek okul idaresi gerekse müfredat programı hâlâ bütün sıklığını muhafaza etmektedir. Öğretim ücretleri çok geçmeden lağvedilecek; bazı şehirlerde, İngiliz tipi, herkese açık orta dereceli okul şekli üzerinde denemeler yapılmaktadır. Abitur imtihanını daha basitleştirme ve insanileştirme yolunda gayretler sarfedilmektedir. Fakat bütün değişikliklere rağmen, bir öğrencinin eğitimi, gelişme ve büyümesi ölçüsüne göre değil, hâlâ her öğretim safhasında tespit edilen bilgi hamulesini alıp almadığı ile değerlendirilmektedir. Şehir dışında, son derece modern bir okulu hatırlıyorum. Öğrenciler küçük kümelere ayrılmış okuma dersi yapıyorlardı. Fakat hiç unutmam, her küme aynı kitabın aynı sahifesini okuyordu.

Gerçi tenkid ve tartışmaya geniş yer verilip, fakat bunun İngiltere ve Amerika'da olduğu kadar köklü ve sert yapıldığına inanmak güçtür. Dewey, Whitehead yahut Sir Richard Livingston gibi düşünürlerin ortaya attıkları hayati problemlerin Almanya'da o derece hararetli tartışma konusu olamadığı gözden kaçmıyor. Aynı şekilde eğitim faaliyetlerinde çocukların ferdi farkları, özel kabiliyet, mizaç ve gelişme safhaları hemen hemen hiç hesaba katılmıyor. Asıl dâva öğretmenin öğrencilere muayyen miktarlardaki bilgileri kazandırması, öğrencilerin de elden geldiği kadar bu bilgileri kafalarına istif etmesi şeklinde belirmektedir.

Ama bu arada inisiyatif ölmekte, sos-

yal münasebet ve yaşama hevesi körlenmektedir, elbette. Şüphesiz aynı tenkidi diğer memleketlerin eğitimi üzerinde de yürütmek mümkündür. Hattâ bundan İngiliz okulları da masun kalmaz. Kaldı ki, pek çok Alman okullarının ferdi fark ve özellikleri gözönünde tuttuğu inkâr edilemez. Ne var ki, benim itibalarım göre (intiba şüphesiz ispat demek değildir) Alman eğitimindeki temel müşküller hâlâ sürüp gelmektedir.

YENİ MÜBADELE İMKANLARI

Şayet belirttiğim hususlar gerçeği ifade ediyorsa, ne gibi değişim imkânları vardır? İlk bakışta, fazla bir şey görünmüyor. Bununla beraber bir çok Almanların eğitim konusu ile ilgili temel soruları düşünmeğe başladıklarına inanıyorum. Onlar belki de meseleleri bizim tarzda değil, kendi tarzlarında ele alıyorlar. Fakat ele aldıkları muhakkaktır. Gelecek beş veya on yıl içinde olup bitenler asıl cevabı verecektir. Memleketin sulh ve refah içinde olması Alman halkının yeni inançlar geliştirme cesaretini ve şartlarını sağlayacaktır. Tersine iç didişme ve harp korkusu tam aksi sonucu getirir. İşte bu yüzden ki, Almanlar ile diğer milletler arasında öğrenci, öğretmen, gençlik mücadelesindeki yeni imkânlar o derece önemlidir. Bu yoldan yeni fikirler memlekete akmakta, bunlardan bazılarının Alman topraklarında kök salacağı umulmaktadır. Bu gibi gelişmeler, yüzde daha önemli görülen seçim gibi olayların arkasında, ötedenberi süregelenmektedir.

Müdahale her şeyi halletmiyor, şüphesiz.

Fakat ekseriya 1914-1945 devresi boyunca vasat Alman halkının dış dünyada olup bitenlerden, yeni fikir akımlarından nasıl teerit edildiği unutulur. Üstelik mübadele dış dünya kadar Almanları da yakından ilgilendiren bir meseledir; onu çeşitli yönlerde geliştirmek, iki taraflı bir işleyiş şeklinde taammüm ettirmek onları da meşgul etmektedir. Böylece Almanlar yalnız alıcı değil, verici de olmaktadır. Gerçekten Almanların ağır iş başarmadaki üstün güçleri, entelektüel alandaki muvaffakiyet nitelikleri ve güzel sanatlara karşı gösterdikleri merak ve bağlılık hepimizin benimsiyebileceği değerlerdir. Daha da önemlisi, bugün Almanyada medeni ve şahsi cesaret belirtilerini görmeğe başlıyoruz.

Mesela iki yıl önce, Aşağı Saksonya'da eski bir Nazinin Milli Eğitim Bakanı olarak tayıni, Göttingen Üniversitesi Profesörlerinin itiraz ve protesto seslerini yükseltmesiyle geri alınmıştır. 1930-1932 sırasında bu gibi bir iki örnek verilebilmiş olsaydı, Hitler belki de azınlıkta kalacak ve hiçbir zaman iktidarı ele geçiremeyecekti. İleriye bakarak diyebilirim ki, Almanlar kendi eski entelektüel gelenekleriyle, öğretmen-öğrenci münasebetindeki modern anlayışı birleştirmeye muvaffak olurlarsa, elde edecekleri büyük netice hepimiz için önemli olacaktır. Onlar bunu elbette başaracaklardır; yeter ki, anlayış ve yardımımızı esirgemiyelim.

Çeviren: C.Y.

(1) Avusturya yerlilerinin bükülmüş sert tahtadan bir silâhı ki atıldığı yere döner.

Okurların Forumu

Partilerarası İşbirliği

Yazı Kuruluna,

Günün başlıca mevzuunu partiler arası işbirliği teşkil etmektedir. Siyasal partiler, matbuat ve efkârı umumiyeye hep bu mevzu ile meşguldür.

Hülâsa mevzu, enine boyuna lâayık veçhile tetkik ve tahlil edilmektedir. Ancak meselenin nazari yapısı gayet iyi ortaya konduğu halde realist ve pratik cephesi tamamiyle ihmal edilmiştir. Biz burada kendi görüşümüze göre tetkik ve tahlil edeceğiz. İş birliğinin bizce iki pratik neticesi olacaktır.

1 — Seçim öncesi neticeler.

2 — Seçim sonrası neticeler.

1 — Seçim öncesi neticeleri tahmin etmek için uzun boylu kehanet sahibi olmaya lüzum yoktur. İşbirliği tahakkuk

ettiği takdirde, şimdiki iktidar kuvvetli bir muhalefetle başa çıkmak için her türlü kanuni imkân ve şartlarını, seçimi lehlerine çevirmek için kullanacaktır. Yani Seçim Kanununu kendi lehlerine tādil, yazı, propaganda hürriyetini tahdid suretiyle seçime kuvvete karşı kuvvetle mukabele esaslı dahilinde girecek ve gayri müsavi şartlarla amansız bir mücadele açılacaktır. Demokrat Partiden, kuvvetli bir muhalefete karşı yumuşak ve isteklerini yerine getirme politikası, şimdiki kadar yapılmış tecrübelerle göre, beklenemez. Bu ise huzursuzluk ve bıkkınlık yaratacaktır.

2 — Seçim sonrası neticelerini de ikkiye ayırmak mümkündür.

a. — Demokrat Parti seçimi kazandı-ğı takdirde.

b. — Demokrat Parti seçimi kaybet-

tiği takdirde.

a. — Şimdiye kadar partilerarası işbirliği zihniyeti seçimleri muhalefetin kazanması için bundan başka bir yol olmadığı ve işbirliği tahakkuk ettiği takdirde seçimi, mutlaka muhalefet partilerinin kazanacağı kanaati hakim olmuştur.

Biran için aksini düşünelim: Bu işbirliğine rağmen Demokrat Parti seçimi kazanırsa netice ne olur? Bizce sorulması ve cevap alınması gereken en mühim sual budur. Kanaatimizce Demokrat Parti seçimi kazandığı takdirde şimdiki rejimi ve bu günleri arayacağız. Zira millet istiyerek iktidarı D. P. ye verirse iktidar yeni seçimlerde aynı kalırsa bunun mânası D. P. için şu olacaktır. "Muhalefetin bütün kuvvetine, birliğine ve telkinine rağmen millet eserlerimizi, yaptıklarımızı beğeniyor ve itimat ediyor. Biz doğru yolda olduğumuzu millet bir defa daha teyit etmiş oldu. Yanlış yolda olan muhalefettir. Müşbet işlerimiz kösteklenmek istenmektedir. Binaaleyh Muhalefet vatan menfaatları aleyhine çalışmakta olduğundan onu susturmak birliklerini dağıtmak onları pasif hale sokmak bir vatan ve memleket borcudur. Ancak bu şekilde biz müşbet işlere devam edebilir ve milletimizin itimadına lâyık olabiliriz. Bu zihniyetin doğurabileceği neticeleri yazmaktan şahsen çekiniyorum.

b. — Demokrat Parti iktidarı kaybet-tiği zaman netice ne olacaktır? Bu prob-lem nisbeten kolayca halledilebilir bir man-zara arz etmektedir. O zaman ihtilâf, mu-halefet partililer arasında kalacak. Şimdi partiler gösterdikleri hüsnüniyeti ve bir-liği o zaman da gösterirlerse bu babta halledilemeyecek bir mesele kalmıyacak. Ufak bir ihtimal dahi olsa, muhalefetin se-çimi kazandıktan sonra aralarında anlaş-mazlık çıkarsa netice ne olur? Bu soruların karahlık cevabını hâdiselere ve okuyucula-rın muhakemelerine bırakıyorum. Şimdiye kadar işbirliğinin menfi ve karahlık neti-celerini belki de pesimist bir görüş tarzı-yla izaha çalıştım. Fakat itiraf etmeli ki bu ihtimaller olmayacak işler değildir. O za-man bu işbirliği ile yapmaya uğraştığımız binayı bizzat bunun tahakkukuyla yıkmış ve bu günleri kendi elimizle hazırla-mış ve getirmiş oluruz. O halde ne yap-malı? Bunu ayrı bir mevzu olarak başka bir yazıda tahlile çalışırız.

GERŞON J. ÖZEL — İstanbul

Son Gelişmeler ve tarafsızlık

FORUM Yazı Kuruluna,

Herşeyden önce bu memlekette bir hu-kuk devleti ve nizami kurmanın başlıca şart olduğuna inanmış bulunan "Muhale-fet Cephesi"nin, karşılıklı birtakım feda-kârlık ve tâvizlerle, işbirliğini dilekler safhasından aksiyon safhasına geçirmiş olmasını çok yerinde ve ileri bir adım say-mak gerekir.

Böylece, sosyal programlarında zaten esash bir doktrin ihtilâfı mevcut olmıyan muhalefet partilerimiz demokrasi bayrağı altında birleşmiş ve o bayrağı aklı başın-da herkesin göreceği yere dikmiş oluyor-lar.

Şimdi geniş vatandaş topluluğu, seçim-lerde vereceği oylarla ya bu cepheyi tuta-caktır veya, artık adından gayri "demok-rat"lığı kalmıyan iktidar partisini destek-liyecektir. Üç beş kişinin bir araya gelip fikir teatisinde bulunmasına, dertleşmesine bile sinirlenen Demokrat Parti ileri gelen-lerinin umumî efkâr üzerinde ciddi ağır tazyikler yapacak, onu yıldırarak bazı yeni çareler peşinde olduğunu günlük ga-zete haberlerinden okuyup öğrenmekteyiz. Bu arada, Seçim Kanununda yapılacak bazı değişikliklerle mevzuatın çok daha ağır-laştırılacağı, "İş Birliği"ni fiilen ortadan kaldırmaya matuf anti-demokratik ted-birlerin alınacağı da kulis arkası faaliyet-lerden anlaşılmakta, herkes, bu faaliyet-lerin satha çıkacağı günü, D.P. Meclis Grupundan süzülüp Büyük Millet Meclisine geleceği günü beklemektedir. Bu yazının neşri sırasında belki de o tedbirler açık-lanmış, kanun haline sokulmuş olacaktır.

Demokratik bir rejimde, halka, mev-cut iktidarın bazı hata ve kusurlarını işa-ret ederek onları kendi tarafına çelmesi en

normal hakları cümlesinden olan muhale-fet, bu fonksiyondan alınmış; açık ha-vada toplanması ve gösteri yürüyüşü yap-ması kanunla yasak edilmiştir.

Öte yandan iktidar, başkalarına me-nettiği bütün bu imkânları kendi çık-a-rı bahis konusu olunca pervasızca kullana-bilmektedir. Bugün elindeki biricik maze-ret; üç yıl önce, seçim sonunda ibra edil-miş bulunmasından ibarettir. Fakat De-mokrat Parti, kendi ellerine dört yıl için tevdi edilen bu emaneti, "kaydı hayat şartıyla" verilmiş bir senet gibi muhafaza etmek temayülündedir. Vaktiyle halkın sağ duyusuna, olgunluğuna, demokrasi nizami içinde yaşamak azmine fazlasıyla güvendi-ği ve bunu da sık sık ilân ettiği halde a-radan çok geçmeden, aynı halkın, daha il-e-ri gidilmesini istiyen demagoglar (!) ta-rafından kolayca aldatılacağını vehmede-rek korku ürpertileri geçirir görünmekte ve koruyucu melek kanatlarını üstünden hiçbir vakit eksik etmemek lüzumuna inan-maktadır.

Çağımız öyle bir çağdır ki; fikir ha-mulesi boşalmış, entelektüel ve idealist e-lemanları kadrosundan uzaklaşmış ve ar-tık bir siyasi parti hüviyetinden sıyrılıp, bir klik haline girmiş, yalnız şahsî menfa-atlarla elele vermiş küçük gruplar dahi, ne yapar ne ederlerse bunu "halk için ve halk adına" yaptıklarını tekrarlamak zorunda-dırlar. Muhalefet diye bir şey tanımayan faşist ve komünist ülkelerde dahi terane değişmez. Toplumun en tabii haklarını çiğ-niyen bütün icraat sanki toplumdan gelmiş bir temenni halinde gösterilir ve göz boyayıcı sloganlarla iktidar muhafaza edilir.

Türkiyenin durumuna gelince; bizi di-ğer milletlerin kaderlerine benzeten bazı sebepler mevcut olduğu gibi, onlardan ta-mamen ayıran bazı özel şartlarımızın da mevcut olduğu ve bunların topluca, sosyal bünyemize mahsus karakteri teşkil ettiği kolayca müşahede edilir. Şayet Seçim Ka-nunu büsbütün daraltılmaz, ara yere hiyle vesaire sıkıştırılmaz ve muhalefet cephesi seçimlere girerse; neticeyi tâyin edecek faktör, "tarafsız" dediğimiz vatandaşlar-dan gelecek oylardadır.

Hiç kimse toplumdan ayrı, budü mü-cerrette yaşamadığına göre; haddizatında "bitaraf" yoktur, "bir taraf" vardır. Kendi-ni tarafsızlık kutbunda sayan kişi, ister istemez, iktidarı desteklediğinin farkında değildir. Bunlar siyasi hayata bilfiil katıl-mamak, olup bitene ses çıkarmamak sure-tiyle sosyal şuardan yoksun oluşlarının ce-remesini bizzat kendilerine de çektiydik-le-rini düşünemezler. Böylece, "ben hiçbir ta-rafı tutmuyorum!" şeklindeki biraz da övüntücü dürüstlük, kısmen cehaletten kis-men de konformizmden gelen bir rehabet, herhangi bir ülkede ancak ve ancak mev-cut iktidarın ekmeğine yağ süren bir şey-dir. Kaldı ki; kurnaz bir iktidar da bu pa-sif zümreyi aynı kalıplar içinde muhafaza etmek için elinden geldiğini ardına koy-maz. Açıkça vazettiği yasaklar yanında, birtakım oyalayıcı, avutucu çarelere de el atar. Faraza, memleket mukadderatını ile-ride eline geçirecek olan gençlik fikir me-seleleriyle uğraşacağı yerde, dansa, sine-maya, futbol veya güreşe merak sararsa

ve bu merak durmadan tahrik edilirse; köy, kasaba ve şehir ahalisinin dini hisleri üstünde çokca durulur ve dünya işlerine karışmalarını frenliyen emniyet süpaplari alınır; hele tiraj hatırı için şüursuz bir basın da buna katılırsa helbette ki o mem-leketin "tarafsız" vatandaşları sayıca pek üstün miktarlara ulaşır. "Neme gerek" çil-lik, "Adam sen de.." çilik alır yürür.

Muhalefet cephesinin bu çok pasif, a-ğır tabakayı silkelemesi, harekete geçirme-si pek kolay değilse de; iktidarın hergün birbirinden ters olarak aldığı iktisadi ka-rarlar, herkes gibi onlar üstünde de uya-rıcı tesirini göstermekten geri kalmamak-ta, sosyal ve ekonomik alanda alınması pe-kâlâ mümkün bazı tedbirler bir türlü alı-namadığından ötürüdür ki, "tarafsız" kitle yavaşça muhalefet tarafına kaymaktadır. D.P. nin son günlerdeki telâş ve öfkesini en çok, bu durumun farkedilmiş olmasında aramak gerekeceğini sanıyoruz. Partililer zaten karargâhlarını seçmişler. Asıl mese-le tarafsızların nereye tutacağına.. Açıl-mış ve açılacak bütün kampanya bu züm-reyi ele geçirmeğe müteveccihdir ve tarihi vazifesini mürdik memleket aydınlarını yil-madan didinmeleri gereken çok hamarat günler beklemektedir.

Ömer SAKIP - İSTANBUL

Seçimin Düşündürdükleri

FORUM Yazı Kuruluna,

Çok partili üçüncü seçimi yapacağı-mız gün yaklaştıkça, kurulmakta olan de-mokrasimizin hayatıyeti de tehlikeli anlar geçirmektedir.

Kuruluş devresinde bulunan demokra-simizin, iktidar partisinin başta kalma arzusu uğruna nerelere sürüklendiğini anla-mıyan, ülkemizde, yarından epeyce az bir topluluk kaldı. Bu durum karşısında, mu-halefet partileri işbirliğini, şekillenmemiş yarar fikirlerinden temizliyerek demokra-simize sokmakta bocalarlarsa, tehlikeden kurtulma kapılarını büsbütün kapatmış olabilirler.

Henüz kurulmakta olan bir demokrasi mekanizmasının önde bulunan unsurların-dan birisi de, seçimlerdir. Bu önem ikti-dar partisi tarafından da bir çok defalar belirtilmiştir. Ama, son yıllarda "Serbest bir seçime giden yollar" seçilmediği gibi, bu yollardan durmadan uzaklaşmakta-dır.

Su halde demokrasimizi kurtaracak temiz bir işbirliği ile muhalefetin ele ala-cacağı ilk iş, seçim meselesi olmalıdır. Çün-kü; muhalif partiler bugün, seçmenlerin yarısından fazla bir çoğunluğunun güve-nini kazanmış olabilir. Ama Mecliste de çoğunluğu teşkil etmeleri biraz zor olsa gerek. Seleplerinden en önemlisi de 1 Ağustos 1955 tarihli Forum da "Seçim iklimi yoktur" başlıklı inceleme yazısında Bahri Savcı'nın dediği gibi "A - Seçim Kazal mürakabesi prensiplerinde, B — Seçim eşitliği prensibinde, C — Seçim güve-

ninde" bulunan - İktidar organlarının son sözlerine göre daha da büyültülecek olan - gediklerin bulunmasıdır.

Bu gerçekler karşısında muhalefetin - birlikte olmuş olsa bile - seçime girmesi incelemelere, tartışmalara, iktidarın son tutumunu hassasiyetle gözetlemeye değer.

Hele muhalif partilerin küçük teşkilatlarının çalışma alanlarında, son günlerde, iktidar tarafından girilen bünye-mize, demokrasimize zararlı hareketlerini de katacak olursak, seçime girme fikrinde birçok zayıflamalar görürüz. Bununla beraber, üçüncü çok partili seçimi iktidar kazanırsa, demokrasimizin yaşayacağı çok zayıf bir ihtimal dahilinde olacağından, demokrasimizin yok etme işinin mesuliyetini, iktidar partisine bırakıp köşeye çekilmek de büsbütün yanlış bir iş olabilir.

Her ne ise... Bu konuyu şu günlerde önemle tartışmaya değer gördüğümü söylerken, Doğu köylerimizin birisinde geçen taze bir tahrip örneği olayını anlatmadan geçemeyeceğim.

"Bir muhalif (x) partili il teşkilatı mensupları kazaya bağlı bir köye giderek ocaklarını kuruyorlar. Köyün muhtarı da başkan oluyor.

Son günlerde de, il iktidar partisi başkanı, milletvekili, Vali v. s. köy köy dolaşmaktadır. Yine böyle bir gezide - Vali hariç - kafile yukarıda sözlü geçen köye geliyor. Muhtara, 1000 lira camii imarı, 1000 lira çeşme için 1000 lira da yol yapımı için olmak üzere 3000 lira vereceklerine dair söz vererek partilerine geçmesini istiyorlar.

Muhtar 3000 liranın köylerine sağlayacağı faydayı kaybetmemek için önermeyi kabul ediyor. Parayı da alıyor. Fakat (x) partisinden de vaz geçemiyor. (x) partisinden ildeki yayın organı günlük gazete idarehanesine geliyor. Başından geçenleri anlatıyor. Zabıt tutturuyor. x. partisinden de ayrılmıyacağını ilâve ederek zaptı imzalayıp kendisini dinliyenlere de imzalatıp gazetede yayınlıyor."

İşte örneğin olay bundan ibaret. Ama parti ileri gelenleri ile Forum okulu mensuplarına düşündürme bakımından bir etkisi olacağı kanısındayım.

Bir Parti Genel Sekreterinin "para verirlerse alın. Fakat oyunuzu vermeyiniz" diyerek geçtiği bu konuya gereken önemi vermeli. Seçime girip - girmeme kararını da hesaba katmalı.

Saygılarımla.

Turan K. Yüksel - Elâzığ

Seçimin Önemi

Yazı Kuruluna:

Hukuk ilminde bir hakkın iki türlü iktisap şekli vardır. 1. Aslen, yani bu hakkın evveliyatında bir sahibi yoktur. 2. Devren, hakkın daha evvel bir sahibi vardır, ondan devralınmıştır. Muhtelif milletler için seçim hakkının kazanılması da muh-

teliftir. Bu hakkın kazanılmasında 1 inci şıkka Fransa, 2 incisine bizim Türkiye'yi gösterebiliriz. "Hakkı muhafazadaki titizlik" bu hakkın kazanılmasındaki kolaylık ve zorlukla orantılıdır. Kolaylıkla ters, zorlukla doğru orantılıdır. Bir hak ırmaklar gibi akan kanlar, sayısız uçan kelleler pahasına kazanılmış, aynı hak bir otoritenin lütfuna karışık mecburiyetle bahşedilmişse bu iki şekil iki ayrı ruh intaç ettirir. Birinci ruhum hakkı muhafaza duygusu belki de taassup derecesine varacağı halde, ikincisinde bu duygu biraz mülayimce olacaktır. Her hak, ancak sahiple-rince manası takdir edilebildiği müddetçe kıymetlidir. Manayı takdir kültür ve ah-lâkla olur. Bu hal seçim hakkına sahip seçmenler için de aynen varittir.

Seçimde gaye en kısa bir değişle; fer-din kendisini ve cemiyeti alâkadar eden bütün meseleler için fikir izharıdır. Seçim müessesesi iki yönden manalıdır. 1. seçim bir müessese olarak iyi kurulmuş mudur? İyiden kasıt hak ve adalet prensiplerine uygunluk derecesidir. Gayesine erişecek şekilde tatbikatı düzgün müdür? Hiç bir hukuk devletinde "müesseselerin ferdiliği" prensibi olmadığından, seçim müessesesiyle uzaktan yakından alâkadar diğer bir çok sağlam müesseselerin de varlığı peşin şartlarımızdandır. 2. Seçmenler ve seçilenler yönündendir. Bu yön seçimin bir hak olarak istimaliyle alâkadar. İlkönce seçilenler yönünden inceliye-lim. Seçim hakkı bu hakkı kullanarak iş başına gelenler tarafından pek alâ kaldırılabılır. Millet iradesi meşru olarak ikti-sap edilip garı meşru olarak istimal edilebilir. Halkın vicdan ve hissiyatına hitap etmesini ustalıkla becerebilen politikacı-lar, bir gün çıkar yüzlerindeki masumi-yet, sözlerindeki hakikat, hareketlerindeki cevvaliyet, istikbale ait yeminlerle seçmenlerdeki itimadı hemen kazanıverir. İtimadın şeklen tasdikinden başa bir şey olma-yan reyleri alıp seçilmek artık zaman işi olmuştur. Seçilen, kendisini seçtiren rey pusulalarının sandığa atılındaki maksat ve gayeyi unuttur, veya bilerek aksi istikameti tutarsa seçeni aşkâr olarak aldatmış demektir. Bu durumu ancak aldandığımı anlayabilecek kabiliyetteki seçmenlerin muayyen devre sonundaki kullana-cakları reyler bertaraf edecektir.

"Seçim" in seçenler yönünden önemi ise, demokrasili devletlerde memleket, idaresinin asıl sahibi halktır, bu idarenin salim yolunu faizletli seçmenlerin tayin et-tikleri de bir hakikattir. Seçmen kendisi-ni alâkadar etsin etmesin toplulukta her hareket ve hadisenin herkesi alâkadar et-mesi zaruridir. Çünkü başkasına yapılan bir muamelenin kendisine yapılması bir zaman meselesi, yapılmaması ise bir şans ve tesadüftür. Bilgisiz, hissiyat ve teccüssten mahrum seçmen külesinin verdiği reyler cemiyet menfaatine matuf olsa bile başlangıçtaki hata neticeye tesir edeceğinden salim bir netice elde edilemeyeceği aşkârdır. Eğer ufak menfaatler seçmen üzerinde rol oynuyabiliyorsa, bu insan reyi ile birlikte fikir ve vicdanını da satmış olur. Seçim siyasi partiler için bir imtihan devresidir. Seçmenlerse bu büyük

imtihanın jürisidir. Her seçmen, muayyen bir devre için vereceği itimadı, akıl ve vicdan rehberinin göstereceği tarafa teslim ederse, her namuslu jürinin hükmündeki kutsiyeti kendi reyinde görecektir.

Saygılarımla.

Celâl R. Yazgan: Ş. Koçhisar

Fransanın Anlayışsızlığı

FORUM Yazı Kuruluna,

A. B. D. nin Demokrat Parti Cumhur-başkanı namzedi Adlai Stevenson, 7 Ağus-tos 1957 tarihinde Newyork'da bir basın toplantısı tertiplemiş ve Cezayir meselesi-ne temas ederek; "İktisadi ve İdarî haya-tı beş milyon Fransızla ilgili bulunan bu memlekete derhal istiklâl verilmesinin karışıklığa sebep olabileceğini; bu itibarla Cezayir'e istiklâl yerine Fransız birliği i-çinde bir bağımsızlık vermenin yerinde ol-lacağı" nı söylemiştir.

Bay Stevenson'un bu tezi gayet gü-zel. Fakat Fransa böyle iyi niyetin ifadesi olan fikirlere hiç itibar eder mi?

Hatırlarda olduğu üzere 1956 yılının Ekim ayında S. S. C. B., Macaristan'da, hürriyet ateşiyle tutuşan ve her türlü im-kânın yokluğuna rağmen kendisine mey-dan okuyan kahraman milleti tanklarla insafsızca çığnemişti. İşte o zaman Fran-sızların milliyet hisleri galeyana gelmiş,

SPIKER ARANIYOR

Londra Radyosunun Türkçe Ya-yınlar Şubesi için spiker aranıyor. Müracaat edenlerin ana lisanı Türk-çe olmalıdır. Türkçeyi fasih ve vâzih bir şekilde okumaları ve birçok multi-telf mevzulara ait olan İngilizce ya-zıları Türkçeye iyi bir şekilde tercü-me edebilmeleri şarttır. İngilizce li-sanını tam mânasiyle bilmeleri, zama-nımızın iktisadi olaylarına karşı alâka duymaları ve bilhassa radyoda yayımlanacak şekilde tercüme yap-mağa ve yazı yazmağa muktedir ol-maları lazımdır. Normal olarak üç sene için tâyin edilen spikerlerin se-nelik maaşı 925 sterlin olup, buna ilâveten medeni halerine göre kendilerine senede 135 ilâ 250 sterlin tah-sisat verilir. Mufassal müracaat mek-tuplarının 7 gün zarfında «Appoint-ments Officer, Broadcasting House, London, W. 1» adresine göndermele-ri icabeder. Mektupların başında G 320 referans sayısının zikredilmesi rica edilir. Cevap verilebilmesi için lütfen mektubunuza ilişik olarak ad-resli bir zarf gönderiniz.

Fransız Komünist Partisi'nden sayısız istifalar olmuş, Komünist Partisine ait binalar taşlanmış, camları kırılmıştı. Sebep, S. S. C. B. nin, hürriyetleri için ayaklanmış bir milleti canavarca imha etmesiydi.

Fakat acaba mahiyet itibariyle, esas itibariyle, Rusların Macaristan'da yaptıklarıyla Fransızların Cezayir'de yapmış ve yapmakta oldukları şey arasında en küçük bir fark var mıdır? Cezayir'de her gün bir sürü milliyetçi öldürülür. Bu kadar kayıp vermelerine rağmen bu bir avuç insan yine de en büyük idealleri, istiklalleri için çarpışmaktan yılmamaktadırlar.

Bütün bunlara rağmen Fransa'nın dünyada halâ insan haklarının ve ana hürriyetlerin babası diye tanınması ve anılması şayanı teessüftür.

Fransız'lara sorulursa, onlar, "Cezayir'in Fransa'nın ayrılmaz bir parçasını teşkil ettiğini" ileri sürecek ve bu meselede kendilerini haklı çıkarmaya çalışacaklardır. Afrika'nın kuzeyinde Fas ve Tunus arasında bulunan, Fransa'dan koca Akdeniz'le ayrılmış olan ve nüfusunun kahir ekseriyetini Türk ırkından olan Berberîlerin teşkil ettiği, Fransız'larla aralarında dil, din, ırk ve millî ruh ve şuur bakımından en küçük bir ilgi dahi bulunmayan bu millet nasıl olur da Fransa'nın ayrılmaz bir parçasını teşkil eder? Bundan daha garip bir iddia olamaz.

Fransızlar gidip Rusları takbih edeceklerine nazarlarını biraz kendilerine çevirseler daha isabetli hareket etmiş olurlar. Ruslar nihayet barbar bir millettir ve Macaristan'daki hareket tarzını, komünist rejimin yıkılmaması için peyk devletlerle arasında akdedilmiş bir andlaşmaya istinat ettirmek suretiyle bir bahane bulabilmiştir. Ya Fransa? Sulhsever (1) ve medenî Fransa acaba kendisini nasıl mazur gösterebilecektir?

Bugün Uzak, Orta ve Yakındoğu'da süratle yayılma temayülü gösteren ve yayılan komünist tehlikesi karşısında Fransa'nın bu ülkeye Fransız Birliği içinde olsun bağımsızlık tanımaktan çekinmesi affedilmez bir suç teşkil edecektir. İngiltere ve Fransa'nın gayet hatalı olan tutumlarının, bu bölgelerde komünizmin süratle yayılmasının en belli başlı saiki olduğu görüşü, cidden büyük bir hakikatın ifadesidir.

Saygılarımla.

Ergun ÖZEN — Ankara.

Cinsi Terbiye Noksanı

Sayın FORUM Yazı Kuruluna:

Geçenlerde gazetelerde bir haber okudum: "İsveçte çocuk cinsi hayatın sırrını biliyor. - Hiç bir millet İsveç gençliği kadar terbiyeli, sıhhatli ve olgun gençler yetiştirdiğini iddia edemez."

Üzüntü ve esefle belirtmek isterim ki, Cinsi Terbiye problemimiz, şimdiye kadar etraflı ve objektif bir şekilde, cesaret-

le ele alınmamış, ilmin ve aklın ışığında soğukkanlılıkla incelenememiş; ya da "Bu bizim cemiyetimize uymaz" gibi bir takım indî mülâhazalarla bir kenara atılmıştır. Hiç şüphesiz bunun sebebini, asırlardan beri sürüp gelen ilkel bir ahlâk telâkisinde aramak gerekir. Her şeye rağmen, büyük psichiatrist Freud'un meydana çıkardığı hakikatlerden sonra, Cinsî Terbiye'nin lüzumunu inkâr etmek, doğrudan doğruya sağduyuyu ve ilmi reddetmek demektir.

Ebeveyni tarafından Sexologic meseleler üzerinde aydınlatılmayan çocuğun bunları daha sonra arkadaşlarından yanlış ve zararlı öğreniş, cinsî hayatı ve cinsî münasebeti gizli ve anormal bir şey olarak telâkki etmesine sebep olmakta, neticede, ortaya nevrozların, psikozların, komp lexlerin esiri hasta bir genç çıkmaktadır. Her gün gazetelerde okuduğumuz yüzlerce sapıklık hadiselerini burada sıralamağa lüzum görmüyorum.

SEÇMENİN KÖŞESİ

Dergimiz bu sayıdan itibaren önümüzdeki bir buçuk ay içinde vatandaşlarımızın ve okurlarımızın zihninde seçim meselelerinin en mühim yer işgal edeceğini düşünerek, seçimle ilgili hadiseler, konuşmalar, bilgiler ve yorumlara tahsis edilecek bir bölüm açmaya karar vermiştir. Bu bölümde seçim mücadelesi esnasında bilhassa fikrî muhteva bakımından faydalı olacak sözler, beyanlar, bilgiler ve mukayeseler yayınlamak istiyoruz.

Bu sayıda başlangıç olmak üzere, bir arkadaşımızın yaptığı konuşmadan aşağıdaki özeti veriyoruz:

Aydın Yalçın'ın 8 Eylül 1957 de Cebeci İlçe Kongresinde yaptığı konuşmanın Özeti

Hür cemiyet düzeninin memleketimizde de kurulabilmesi için, bilfiil siyasî mücadeleye atılmadan önce, hürriyet ideali benim için daha çok entelektüel bir mesele idi. Cemiyeti düzenleyici, verimli ve başarılı neticeler istihsal edici pratik bir vasıta olarak, hürriyet idealinin tatbikî yönleri hakkında fazla bir fikre sahip değildim. Talebeliğimin bir kısmını geçirdiğim İngiltere'de, Türk arkadaşlarımla Namık Kemal'in Londra'da neşrettiği Hürriyet gazetesindeki bazı yazıları üzerinde münakaşalar ettiğimizi hatırlıyorum. Arkadaşların bir kısmı, entelektüel bir mesele olarak hürriyet idealini benimzedikleri halde, pratik bir mesele olarak hürriyet fikrinin Türkiye bakımından vereceği neticeler hususunda fazla iyimser görünmüyorlardı.

Hürriyet Partisine iltihak ettiğim gündündenberi, hürriyet fikrinin ameli cep-

Aile ocağında işlenen bu hataları ilk mektep sıralarından başlayan plânlı bir Sexology eğitimiyle telâfi etmek imkânı her zaman için mevcuttur kanaatindeyim. Böyle bir eğitim herhalde, ilk mekteplerden sonra orta mekteplere de teşmil olunan "Din dersleri"nden daha mühim ve âcil bir ihtiyaçtır. Cinsî Terbiye'nin tatbikatında hiç şüphesiz bazı güçlüklerle karşılaşılacaktır, fakat, bunları mübalâğa etmek, aşılmasız birer engelmeye göstermeye çalışmak faydasız bir gayrettir. Bu mevzuda, pedagog ve psikologlarımızdan müteşekkil bir kurulun çalışmalarından faydalanmak da düşünülebilir.

Bu yazım herhangi bir iddia taşıyor değildir. Tek dileğim, seviyeli her fikir yazısına sütunlarını açan FORUM'un okurların Forumu kısmında bu konuda bir tartışma açmak, aydınlarımızı biraz olsun uyarmaktır.

Saygılarımla,

İstanbul, Yıldız S.

hesi ve tatbikatı hakkında başka türlü hiçbir şekilde elde edemeyeceğim bazı müşahede fırsatları ile karşılaşım. Şunu müşahede ettim ki, demokratik vetirenin temel faraziyesi olan, halkın büyük meseleleri kavrama kabiliyeti ve aklı selimi, bu meseleler üzerinde nazarı münakaşa yapan aydınları hayrette bırakacak derecede kuvvetlidir. Gezdiğim düzinelerle köy, kasaba, şehir ve mahallelerde, her sınıftan ve seviyeden konuşma fırsatı bulduğum yüzlerce insan, Türkiyede cereyan eden hâdiseleri büyük bir alâka ile takip etmekte ve anlamaktadır. Binaenaleyh bazı kimselerin hiçbir tecrübe ve müşahedeye dayanmadan sordukları şu tarz sualler tamamen yersizdir: «Acaba bunları halk anlar mı? Köylü bu meseleleri görebilir mi?» Bu gibi tereddütlere kat'iyen yer yoktur. Halk bütün meseleleri gayet iyi görmektedir.

Yalnız Türkiye'de değil, bütün dünyada hürriyetin asıl dayanağının halkın bu sağduyusu olduğunu birçok hâ-

diseler mükerreren teyid etmiştir. Son zamanlarda Demirperde memleketlerinde cereyan eden hâdiseler bu bakımdan son derece mânidardır. Bir diktatörlükte halkın sağduyusunu körletmek, saptırmak için, devletin elinde sayısız vasıtalar mevcuttur. Ordusuyla, polisiyle, temerküz kampı, gizli teşkilâtı, devlet malı fabrika, radyo ve bası-

nı, tâyinle gelen hâkimi, kukla sendikaları ve teşekkülleriyle totaliter devlet nazarı olarak herşeye hâkimdir. Ferdlerin kımıldamasına imkân yoktur. Değil muhalefet partisi içinde çalışmak, nerde olursa olsun resmî parti görüşüne aykırı beyanda bulunmak suçtur. Polonya ve Macaristan'da cereyan eden hâdiseler, hiçbir ön hazırlık olma-

dığı halde, halkın galeyamı haline gelen arzusunun en muazzam diktatörlük cihazlarının bile dayanamadığını göstermiştir. Bunu yapan şey halkın sağduyusudur. Halk nutuk dinlemeden, muhalefet gazetesini okumadan, muhalefetin mitinglerinde bulunmadan da kararını vermiştir. Onun için hürriyeti hiçbir tedbirin ve baskının önleyemeyeceğine inanmalıyız.

Ne Diyorlar

Fikir Adamı Düşmanlığı

Almanyanın Sovyet bölgesinden durmadan Batı Berline iltica edenler arasında geçen hafta beklenmedik bir yolcu, Thomas Mann ile Ernest Hemingway'in dostu olan ve Alexander-Humboldt üniversitesinin Alman Fakültesi başkanı Profesör Alfred Kantorowicz de bulunuyordu. 22 Ağustos günü hür Berlin Radyosunda yapmış olduğu bir konuşmada, siyasi mülteci kabul edilmesini isteyen Profesör, bu münasebetle âni olarak batıya ilticasının sebeplerini izah etmiştir.

Profesör şimdiye kadar Ulbricht rejiminin bütün zecri ifrat ve baskısının geçici sarsıntılar yeni ve daha iyi bir devrin doğum sancıları olduğu ümidi ile bu kadar zaman beklediğini, fakat 17 Haziran ayaklanmalarının vahşiyane bir şekilde bastırılması ve geçen yılın Macaristan faciası üzerine gözünün açılmış olduğunu söyledikten sonra şunları ilâve etmiştir: "Gerek bunlar ve gerekse Ulbricht'in adamları tarafından bilhassa münevverlere karşı girişilmiş olan tethiş hareketi artık sabrımı tüketti. Bir çok Komünistler bakımından bu hareket tarzı ümit kırıcı ve asap bozucu idi. Bu suretle son hayallerim de ortadan kayboldu."

Bundan sonra peyk rejim hakkındaki intibalarını belirten Profesör bu rejimi "vazifelilerin bir diktatörlüğü" ve Doğu Almanya Halk Parlamentosunu da "vazifelilerin meclisi" olarak tavsif etmiş ve "böyle bir hava içinde boğulmam işten bile değildi" demiştir.

Profesör Kantorowicz Doğu Almanyadan bu âni firarının sebeplerini şöyle izah etmiştir: Birincisi, diğer maruf 40 muharrir ile birlikte, Sovyet bölgesindeki kukla Hükümet namına, "Macaristan kararı" adında bir sadakat beyannamesini imzadan istinkâf etmesi; İkincisi resmî çevrelerin müthiş muhalefetine rağmen Nobel Mükâfatı için Macar edip ve filozofu Ge-

orge Lukacz'ı teklif etmiş olması; Üçüncüsü, Mecklenburg'da bulunan bir mektepteki bir talebe öğretim devresi esnasında hainane beyanlarda bulunduğu iddia edilen bir talebesini disiplin cezasına çarptırmaktan istinkâf etmesidir.

L. P. S.

Osman Attilâ'nın

AFYON KARAHİSAR TÜRKÜLERİ

(Folklor derleme ve incelemesi)

I. KİTAP

ÇIKTI

Yüzden fazla hikâye, açıklama, nota ile saz ve ses sanatçılarının resimli biyografileri... Ayrıca yerli deyim ve kelimeleri açıklayan küçük sözlük..

160 Büyük sayfa, 250 Kuruş

Apartman daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Yünlü - pamuklu
satışlarımızda %10 TENZİLÂT

MEVDUAT SAHIPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAĞLAYAN BANKA

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

Orta Öğretimde Başarı Dereceleri ve Sebepleri

Tahsin ÇİZREL

Haziran imtihanları sonunda başarı gösteren öğrencilerin sayısı, öğrenebildiğim bazı ortaokul ve liselerde, sınıf mevcudunun dörtte biri, beşte biri, hattâ altıda biri kadardı. Ara sınıflarda doğrudan doğruya sınıf geçenerin sayısı da bundan fazla değildi. Millî Eğitim Bakanımızın, son yapılan imtihan değişikliğini açıklarken, sınıfta doğrudan doğruya kalanların sınıf mevcudunun üçte biri kadar olduğunu söylemesinden de anladık ki bütün ortaokul ve liselerimizde başarı derecesi düşüktür.

Başarı derecelerinin azlığı hakkında derinlemesine bir inceleme yaparak gerekli tedbirleri almak Millî Eğitim Bakanlığının vazifesi olmakla beraber, her öğretmenin hattâ her aydın kişinin bu husustaki görüş ve düşüncülerinin açıklanmasında fayda vardır. Çocuklarımızın en iyi bir şekilde okutulup eğitilmesini hepimiz arzularız. Şu halde başarı azlığının sebepleri üzerinde durmamız ve bu sebepleri el birliğiyle gidermeye çalışmamız gerekir.

Kanaatimizce öğrencilerin iyi yetişmesi ve başarılı olması:

1 — Öğretmenin mesleki otoritesine ve öğretim usulüne,

2 — Okuldaki öğretim kadrosunun eksiksiz olmasına,

3 — Müfredat programlarının ve ders kitaplarının iyi hazırlanmasına,

4 — Ana babanın çocuğuna sağladığı çalışma imkânlarına ve çocuğu üzerindeki otoritesine,

5 — Öğrencinin okumadaki amacını iyice bilmesine,

6 — İmtihan usullerine bağlıdır.

Şimdi bu hususlar üzerinde kısaca duralım:

1 — Öğretmen meselesi:

Öğrencilerin yetişmesinde, öğretmenin iyi bir mesleki bilgiye sahip olması, öğretim usullerini, çocuk psikolojisini iyi bilmesi ve mesleğine gönülden bağlı olmasının çok büyük rolü vardır. Mesleğine kendisini iyice veren bir öğretmenin yetiştireceği öğrenci ile, gözü dışarda olup ilk fırsatta ayrıma yollarını arıyan bir öğretmenin yetiştireceği öğrenci arasında çok fark olur. Şu halde ilk iş olarak, öğretmen

meselesinin ele alınması ve rasyonel bir sonuca eriştirilmesi gerekir. Bu hususta şu tedbirleri ileri sürebiliriz:

a) İlk, orta ve yüksek öğretmen okulları bir elden idare edilmeli, yani bir "Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü" kurulmalıdır. Bu suretle, öğretmen meselesinin bir bütün olarak ele alınması mümkün olur. (1)

b) Bugünün gençleri, meslek seçerken, mânevi değerlerden çok maddeye önem veriyorlar. Onun için liseyi üstün başarı ile bitiren öğrencilerimiz, bütün teşviklerimize rağmen, orta veya yüksek öğretmen okuluna gitmekte hiç hevesli görünmüyorlar. Halbuki en iyi elemanların öğretmenlik mesleğine geçmesi, Ulusumuzun geleceği için elzemdir. "Bana istediğim öğretmenleri veriniz, size çeyrek asırda istediğiniz bir nesil yetiştireyim" diyen eğitimcinin bu sözündeki hakikat büyüktür. Şu halde ortaokul ve liselerin en iyi ve en başarılı öğrencilerinin öğretmen okullarına gitmelerini sağlamalıdır. Bunun için de öğretmenlik mesleğini mümkün olduğu kadar cazip hale getirmelidir.

c) Orta öğretmen okulu öğrencilerinin imtihanla yüksek öğretmen okuluna girmelerini, sağlamalıdır. Ayrıca, üstün başarı gösteren bir öğretmenin - gerekli kurslar ve imtihanlardan da geçerek - mesleğin ileri kademelerinde öğretmenlik yapması mümkün olmalıdır. Yani ilkokul öğretmeni ortaokula, ortaokuldaki liseye geçebilmeli ve branşında derinleşen tecrübeli bir lise öğretmeni de doğrudan doğruya doçentlik imtihanını vererek üniversite öğretim kadrosuna girebilmelidir. Böylece öğretmenlik mesleğinin cazip hale gelmesine yardım edilecek ve öğretmen, mesleğinde yükselebilmek için devamlı surette çalışmaya teşvik edilmiş olacaktır.

d) Öğretmenlik, devamlı okumak ve öğrenmek isteyen bir meslektir. Onun için mesleğe ilk giren bir genci kendi haline bırakmamak; kolayca elde edebileceği mes-

(1) Bu yazımızı hazırladıktan sonra, 17 Ağustos tarihli Dünya Gazetesinde çıkan bir yazıdan, öğretmen okulları Genel Müdürlüğü'nün kurulduğunu memnuniyetle öğrendik.

leki kitap ve dergilerle, gerekli kurslarla ve tenkitten ziyade yetiştirici vasıftaki müfettişlerle devamlı surette bu genç öğretmenin yetişmesine yardım etmelidir.

2 — Öğretim kadrosu:

Bugün Ankara, İstanbul, İzmir gibi bir kısım büyük iller dışındaki ortaokul ve liselerin çoğunda öğretim kadrosu eksiktir. Hele liselere matematik, fizik, kimya ve İngilizce öğretmenleri bulmak çok güçleşmiştir. Çünkü üniversitenin bu kollarından mezun olanlar, şeker fabrikası, laboratuvar, tercüme bürosu gibi yerlerde ve bir çok özel şirketlerde 700 - 800 lira aylıkla kolayca iş bulurken, 186 liraya lisede öğretmenlik yapmayı, haklı olarak, arzu etmiyorlar.

Gerek bu durum, gerekse gitgide artan ihtiyaç dolayısıyla yeni yeni ortaokul ve lise açmak mecburiyetinde oluşumuz, öğretim kadrosunun eksik kalmasına sebep oluyor. Bu eksiklikler, bazan ilkokul öğretmenleriyle, çoğu kere de öğretmenlikle ilişkili olmıyan kimselerle ücret karşılığında giderilmeye çalışılıyor. Bu şahıslar, ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar, esas görevlerinin dışarda bulunmasından dolayı kendilerini tamamen öğretime veremezler. Bir işleri çıkınca o saatteki derse gelmezler. Böyle bir çok ders saatları boş geçer. Bu hal, öğrenciler üzerinde otorite kurmalarını da güçleştirir. Bu şekilde doldurulan derslerde sıkı ve disiplinli bir takip yapılamadığı için öğrencilerin çoğu bu derslere çalışmaz.

Asıl güçlük, böyle dışardan idare edilen bir dersin esas öğretmenin gelmesiyle veya çocuğun kadrosu nisbeten tamam bir okula gitmesiyle başlar. Dersin esas öğretmeni, programı ciddiyetle işler ve ister. Temelinden zayıf olan çocuk, dersi takip etmekte güçlük çeker; birçoğu da o dersi tamamen bırakır. Bu duruma, bilhassa, iki ve üç öğretmenli ortaokullardan lise 1 e gelen öğrencilerde çok şahit olmaktadır. Bunlar arasında dört işlemi bile tam olarak bilmeyenlere, bir Türkçe parçayı kekeliyerek okuyanlara, hele yabancı lisanın henüz alfabesinden habersiz olanlara çok rastladık. Bu gibi öğrenciler üzerinde teker teker durmak gerekirken, öğretmen ve yer yokluğu yüzünden sınıf mevcudlarının kabarık oluşu öğretimi güçleştirmektedir.

Bu açıklamalar gösteriyor ki başarı azlığının büyük sebeplerinden birisi de okullarımızın öğretim kadrosunun eksik olmasıdır.

3. — Müfredat programları:

1949 dan beri uygulanmakta olan yeni ortaokul programı, liseye kuvvetli bir zemin hazırlamaktan ziyade öğrencilerin iş hayatında başarılı olmalarını hedef tutmaktadır. Bu bakımdan, üç yıllık yeni lise müfredat programları bilhassa lisenin birinci sınıfındaki öğrencilere yüklü gelmektedir. Örnek olarak matematik programlarını alalım:

Yeni ortaokul müfredatının aritmetik kısmına banka, şirket, sigorta, ulaştırma, posta, elektrik, su, havagazi hesapları gibi, ticaret bilgisi dersinde gösterilmesi mümkün olan konuların eklenmesi, ders kitaplarının hacmini büyütmiş; buna kar-

şılık cebirsel işlemler, denklemler ve çarpanlara ayırma üzerinde çok az durulmasına sebep olmuştur. Geometri kısmında ise, ispatlı geometrinin yerine pratik geometrinin konulması, birçok ortaokullarda, Geometrik özelliklerin sadece deneme ve ölçme yollarıyla bulundurulmasına sebep olmuştur. Halbuki bir kısım basit özellikler üzerinde geometrik ispat fikrinin verilmesi mümkündür. Bu hususun programda belirtilmesi gerekirdi.

Şimdi ise lise I e gelen öğrenci, daha hiç ispat fikri yokken, bir taraftan cebirin en önemli temel konularını, bir taraftan da dört yüz kadar geometrik özelliği öğrenmek zorundadır. Bütün bu konuların sınıfta öğretilmesi için ise, bir ders yılı içinde - tatiller çıkarılınca - 45 er dakikalık 125 - 130 matematik dersi vardır.

Gerek konuların çokluğu, gerekse ders saatlerinin yetersizliği, öğrencinin yükünü artırmakta ve dolayısıyla başarı derecelerini düşürmektedir.

Bundan başka, öğrencilerin fen ve edebiyat kollarına son sınıfta ayrılmaları ve üstelik fen kolunda tarih, coğrafya; edebiyat kolunda fizik, kimya gibi derslerin okutulması, yani aynı yetenekte olmıyan öğrencilerden aynı dersleri hemen hemen aynı konularıyla istemekte ısrar edişimiz de başarı düşüklüğüne sebep olmaktadır.

Şu halde öğrenciler, daha lise I den, hiç olmazsa lise II den itibaren genel bir test yoklamasından sonra fen ve edebiyat kollarına ayrılmalı; her kolda okutulacak derslerin senelere göre sayısı ve konuları üzerinde muhafazakar olmıyan bir anlayışla durulmalıdır.

4. — Çalışma imkânları:

Evinde özel bir çalışma odası bulunan öğrenci pek azdır. Ekseriyeti oturma odalarında küçük kardeşlerinin gürültüleri arasında çalışmak zorundadır. Bu neyse ama, birçok evlerde çocuk çalışma halinde iken ikide bir iş buyrulmakta, zaten az olan çalışma zamanı kesikli yapılmaktadır. Bunun öğrenmeye zararı olur.

Aile, çocuğuna bütün çalışma imkânlarını hazırlasa bile, onu sıkı takip etmezse beklenen netice alınmaz.

Birçok öğrenciler, son dersten çıktıktan sonra soluğu top sahalarında veya diğer oyun yerlerinde alırlar. Halbuki bu zamanlarını evde dinlenmek ve küçük işlere yardım etmekle geçirmeleri, böylece akşama yorulmamış bir vaziyette derse oturmaları gerekir. Aile, bu işin takibini yalnız okuldan beklememeli, çocuğun okul dışı zamanlarını iyi kullanması için titiz davranmalıdır. Sonra, sık sık okul idaresi ve öğretmenlerle temasa geçerek çocuğun üzerinde beraberce durulmasını sağlamalıdır.

Burada şunu da belirtelim ki:

Birçok aileler, çocuğun öğretmen ve okul için yaptığı şikâyetleri dinlerler; öğretmene işin aslını sormadan çocuklarına hemen hak verirler ve çocuğun yanında öğretmeni çekiştirmeye başlarlar. Böylece çocuk, evde dayanak bulduğu için okuldaki bir başarısızlığını hemen öğretmene yüklemeye alışır. Halbuki aile, çocuğuna mümkün olduğu kadar öğretmen ve okul sev-

gisini aşmalıdır. Çünkü okulu ve öğretmenini seven bir çocuk muhakkak başarılı olur.

5. — Okumadaki amaç:

Öğrencilerin birçoğuna "niçin okuyorsun? ne olmak istiyorsun?" diye sorulduğu zaman kesin bir cevap alınamıyor. Halbuki ileride seçilecek meslek hakkında önceden kararlı olmak, çalışmalara bir istikamet vermek için gereklidir. Son sınıfa geldiği halde hâlâ fene mi yoksa edebiyata mı geçeceğini bilmiyen, ilk hafta içinde birkaç kere kol değiştiren bir öğrenciden parlak bir başarı beklenemez.

Bir kısım öğrenciler ailelerinin arzusu için okuduğunu sanır; bunun için de ailelerine çektirmedikleri üzüntü kalmaz. Bir kısmı, ortaokulu zorlar bitirmiş olmasına, yani okuyamayacağı daha ortaokulda belli olmuş bulunmasına rağmen vakit erkenken kendisini bir sanata verecek yerde, liseye devam edip yedek subay hakkını alayım derken bir çıkmaza saplanmaktadır.

Lise seviyesindeki birçok okular imtihanla öğrenci kabul ederken, üniversiteye kuvvetli öğrenci yetiştirmekle görevli olan liseye her isteyenin girebilmesi, başarı azlığının büyük sebeplerinden bisidir. Her gencin lise mezunu olmasını çok arzu ederiz. Ancak, lise hayata hazırlıyan bir okul olmadığı için, liseye giren bir gencin burayı kuvvetli olarak bitirmesi tek amacı olmalıdır. Çünkü bu sayede üniversite imtihanlarını kazanarak kendisine iyi bir istikbal sağlamanın yolunu açmış olur. Liseyi beş altı senede zor zar bitiren bir öğrenci, üniversiteye giremeyecek, artık kendisini bir sanata da veremeyecektir. Nihayet az ücretle bir iş bulmanın yollarını arıyacak ve büyümemenin psikolojik etkisiyle, ekseriya, hiç bir şeyi beğenmiyen, kötümser, hayatından memnun olmıyan bir kimse olacaktır. Bu tipleri çoğaltmaktansa işi baştan sıkı tutarak, ortaokuldan sonra gerekli kabiliyet testleriyle ve imtihanlarla öğrencilere istikamet vermek iyi olmaz mı?

6. İmtihan usulleri:

Şimdiye kadar öğrencilerin başarı derecelerini değerlendirmek için çeşitli imtihan usulleri uygulanmış ve uygulanmaktadır. Bütün değişikliklerin bünyemize en uygun olanını bulmak için yapıldığında şüphe yoktur. Son yapılan değişikliğin en beğendiğimiz tarafı, imtihanların yazılı olmasıdır. Gerçi sözlü imtihanlar, öğrencinin durumunu göre göre ölçmek için iyidir. Fakat yazılı imtihanlarda:

a) Öğrencinin heyecanı daha az olur ve düşünmek için bol zamanı vardır.

b) Sorular, komisyon tarafından çeşitli bölümlerden orta seviyede hazırlanacağından "bana zor sordular, seninki kolaydı..." gibi sözler olmaz.

c) Komisyon üyelerinin, çocuğu her hangi bir sebeple iyice dinleyememesi bahis konusu olamayacağından cevaplara verilecek notlar, çocuğun gerçek durumuna daha uygun olur.

d) Sonra yazılı kâğıdı bir belge olduğu için "ben yaptım da hakkımı vermedi-

ler..." gibi sözler edilmez.

Son yapılan imtihan değişikliğinde bütün derslerden bütünlemeye kalma hakkının tanınmasını, şimdiki duruma göre, şu bakımdan mahzurlu görmekteyiz:

Çoğumuzda işlerimizi günü gününe yapma alışkanlığı yoktur. İş sıkışık bir hal alınca kadar harekete geçemeyiz. Onun için öğrencilerin çoğu, "karne notlarının ne önemi var, eylülde bir de 5 numara alır geçerim" düşüncesiyle sene içinde derse çalışmayacak ve öğretmenin ihtarlarına da kulak asmayacaktır. Neticede 5 - 6 dersten bütünlemeye kalarak yaz aylarını kendisine zehir edecek; bu kadar dersi hazırlayabilmesi ise çoğu zaman mümkün olmayacaktır.

Öğretim yılı içindeki imtihanlara gence:

Üç karne döneminde öğrenciler bütün derslerden 90 - 100 kere yazılı ve sözlü yoklama olurlar. Bazan bir günde 2 - 3 dersten yazılı, diğerlerinden de sözlü yoklama yapıldığı için başarı dereceleri düşmektedir. Bu kadar imtihan, öğrencilere bıkkınlık vermekte ve öğretmenin çok zamanını almaktadır. Bir örnek alalım: Bir edebiyat öğretmeni 4 - 5 sınıfın edebiyat ve kompozisyon derslerine girer. Her karne döneminde her ders için iki yazılı, bir sözlü yoklama yapar; bir veya iki de yazılı ödev yaptırır. Böylece bütün sene içinde 80 tomar kadar kâğıt okur. Her sınıfta ortalama 50 öğrencinin bulunduğu ve bir kısım öğrencilerin ikişer kâğıt yazdığı göz önüne alınırsa, bu öğretmenin aşağı yukarı 6000 kâğıdı gözden geçirmekte olduğu anlaşılır. Bir kâğıdı en az 5 dakikada inceleyeceğini ve bir günün en çok üç saatini kâğıt okumaya ayırabileceğini hesaba katarsak, bu öğretmenin beş buçuk ay'ın kâğıt okumakla geçtiği anlaşılabilir.

Bunun ne derece yorucu ve sıkıcı bir iş olduğu meydandadır. Üstelik bu zaman, ne öğretmene ne de öğrenciye bir şey kazandırmaz. Her öğretmen bu zamanını öğretime ayırmağa seve seve razıdır. Onun için:

a) Ocak ayının 15 ine kadar kesiksiz ders yapılmalı;

b) Sonra on beş gün komisyonlar tarafından yapılacak yazılı imtihanlara ayrılmalı (Dersin özelliğine göre sözlü de olabilir.);

c) 15 Şubata kadar dinlenme tatili, verilmeli;

d) Mayıs sonuna kadar kesiksiz ders yapılmalı;

e) Haziran ayında da ikinci karne imtihanları olmalı ve ikinci karnede 5 ten aşağı almamak şartıyla bir dersten iki karnede aldığı notların toplamı 9 u tutan öğrenci bu dersten sınıfını geçmelidir.

f) Başaramadığı bütün derslerden bütünlemeye kalmalı; fakat eylülde alacağı not, ilk iki karne notunun ortalamasını 9 a doldurmalıdır.

İkinci Ofsayt Yahut Ahmet Oktay'ın Şaşmaz Metodu

Attilâ İLHAN

Şu günlerde Ahmet Oktay'ın "Zenciler Birbirine Benzemez" üzerine yazdığı "Zencilerin Kaderi" başlıklı eleştirmeyi okudum. İlkın hemen şunu söylemek isterim: Yazarın eleştirme-sini kurarken toplumsal düşünmek, iste-mesi beni düpedüz sevindirdi. Ne var ki yazının tamamı okundukça, git git, Ahmet Oktay'ın bir elestrimeci olarak epeyce dikkatsiz ve aceleci olduğu, henüz yeterli bilgi dayanaklarına yaslanmadığı; ve en önemlisi, tehlikeli meyiller ve açıklar verdiği, görülüyor. Daha gençtir Ahmet Oktay, zamanı kendi çıkarına kullanabilirse, önümüzdeki yıllarda iyi bir yazar olmaması için sebep yoktur. Şimdi burada "Zenciler..." le ilgili olarak ileriye sürdüğü bazı tezleri yine toplumsal bir görüşle biraz kurcalamak; bu konuda gerek romanın yazarı, gerekse toplumsal görüşlü bir yazar olarak neler düşündüğümü mü belirtmek istiyoruz.

LAF, LAFI AÇAR....

a) Ahmet Oktay'ın dediklerinden birisi şöyle özetlenebilir sanırım: "Attilâ İlhan toplumsal bir yazar geçindiği halde romanında aydınlar problemini toplumsal ve toplumsal bakımdan gerektiği gibi koyamamıştır. Bizde, günlük gözlemlere dayanılarak "orta tabaka" aydınlarının ya geçim zorlukları ya maddi ve manevi baskılar sonucunda yitip bir hale geldikleri; bazı iyi niyetli olanlarının ise niyetle eylem bağımlı ve birliğini kuramadıkları için "orta tabaka" zihniyetinden kurtulamadıkları söylenebilir. Bu aydınlar ne kadar isterlerse istesinler halkın yanında olmalarına imkân yoktur." Ve altını çizerek ilâve ediyor Ahmet Oktay: "... Attilâ İlhan ele aldığı sorunu bu türlü bir toplumsal platform üzerinde incelememiştir."

Hemen, doğrulayalım. Evet, A. Oktay haklıdır. Yalnız unuttuğu bir nokta var: Romanın kahramanı olan Mehmet - Ali bir "orta tabaka" aydını değildir. İşçidir. Toplumsal kökü orta tabakanın aşağısında, aydınlanma olanakları orta tabaka bireylerine göre daha az olan bir ortamın içindedir. "ZENCİLER..." bir orta tabaka aydınının olmaktan çok bir aşağı tabaka yarı - aydınının sorunlarını işliyor. Bu böyle olunca Ahmed Oktay'ın dikkatsizliği yüzünden eleştirmesinin yarısı "havaya" gitmez mi? Elbette onun orta tabaka aydınlarının çelişmeleri konusunda verdiği kestirme açıklamalardan (ayrıca çok kestirme) başka bir toplumsal platform üzerinde işlenecek bu mesele. Asıl onun istediğini yaparsak usul bakımından bir uygulama hatasına düşmez miyiz? (Onun gibi).

b) Ahmed Oktay, toplumsal metodlarla çalışmak isteyenlerin sık sık düştükleri başka bir yanılmaya; toplumsal olgu ile

bunun duygu alanındaki etkilerini karıştırmak yanlısına, ikinci savında düşmüş görünmüyor mu? Diyor ki: "Mehmed - Ali "piç"tir: Böyle olunca onun bütün kahrı "piç"liğinden geliyor; kendi toplumsal çevresiyle de öteki toplumsal çevrelerle de usul değil, duygu plânında çatışıyor. Toplumsal bir yarayı deşmek amacını güden bir yazar eserini sağlam toplumsal temellere oturtmak zorundadır." Arkasından bir soru sorup da açıyoruz sorunu: "O (Mehmet - Ali) bireysel sorununu toplumun sorunu haline getirmek istiyor; eğer piç olmasaydı bu duruma gelir toplumsa çatışır mıydı?" Ve cevap veriyor: "Herhalde, hayır!"

Bence bu "piç"lik noktasına fazla doluşmuş Ahmet Oktay, üzerinde çok da düşünmemiş. Çünkü bir kişinin "nesebi gayri-sahih" olması bir duygu olmaktan çok, ilkin, toplumsal bir olgudur. Belirli bir toplum düzeni, bir hukuk, iktisad, aile ve para münasebetleri düzeni olduğu için "piç"lik vardır; tek başına, soyutlanmış bir halde, "aşağılık kompleksi" yaratan bir duygu olarak değil. Demek ki bu özellik Mehmed Ali'yi Mehmed Ali yapan öbür toplumsal koşulların içinden biri ve bir tekidir. Onun da öbürleri arasında, öbürleri ile birlikte ele alınması gerekir; ancak o zaman toplumsal bir görüşle ele alınmış olur. Ahmed Oktay'ın yaptığı gibi ayırdık mı bir psikolojik durumu ve davranışı

asıl toplumsal köklerinden koparmış soyutlanmış oluruz.

Mehmet - Ali bir hizmetçinin "nesebi sahih" çocuğu olsaydı toplumsal koşulları değişecek miydi? Elbette, hayır! Bu bakımdan Mehmet Ali'nin hareket eksenini "tâyin eden" öğeler onun "piçliğinde" saklı değil, tek başına; bu özel durum, olsa olsa hareket ve düşüncelerine daha ağırlı bir hal, öfkesine ve esenlik dileklerine daha bir yoğunluk veriyor. Bunca "nesebi gayri-sahih" çocuk var, hele varlıklı olurlarsa, aynı özel durumun kişisi oldukları halde yaşama eğrileri acaba neden Mehmet - Ali'nin zigzaglarını göstermiyor; neden "piç" oldukları için söz gelişi sofu, zındık veya komünist olup sırasıyla hepsinden vazgeçmiyorlar?

Mehmed Ali "piç" olmasa da bu duruma gelir, aynı yaşantı çizgisini kovalardı. Çünkü, anasız babasız olmak onun asıl toplumsal kökünde (hadi Ahmet Oktay'ın sevdiği gibi söyleyelim: sınıfında) bir değişiklik yapmıyor; Mehmed - Ali analı, babalı da olsa "aşağı" çevrelerin adamıdır, anasız babasız da olsa! Her iki halde de o çevrelerin "toplumsal ve tutumsal" kaderine bağlıdır. Aksini düşünürsek (Oktay gibi, yani) toplumsal bir özel halin, bundan doğma bir duygu düğünlenmesinin bir bireyi toplumsal ve tutumsal koşullarından ayırdığı, onların dışına çıkardığı kamsına bile ulaşabiliriz ki, bu, toplumsal tutumlu bir havsalanın alamıyacağı cinsten bir "kuşluk" olur.

c) Bir de şu var: Diyor ki Oktay: "Mehmed - Ali duygularıyla hareket eden biri. Geçtiği zigzaglı yolda, düşünerek bilime dayanarak durduğu tek nokta yok." Ve ilâve ediyor: "O kendi bireysel sorununu toplumun sorunu haline getirmek istiyor." Her ikisi de doğru bu sözlerin. Ama, bundan dolayı toplumsal çalışan bir

T. C. Ziraat Bankası

Yurt içinde 538 Şube ve Ajansı, dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle sayın müşterilerinin emrindedir

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları
1957 ikramiye tutarı

2.000.000 Liradır

Bu zengin plânda
Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri
bulunmaktadır.

yazar olarak ben neden dolayı yanlış oluyorum onu anlayamadım. Ahmed Oktay, romanın üçleme içindeki özel yerini unutmış görünüyor. (Ah bu gençlerin unutkanlığı!) "ZENCİLER..." bileşime varmış bir tipi değil, bileşimi arayan müte-reddid bir tipi işlemektedir. Hareket ve varış noktası budur. Oysa toplum sorunları ile kendi özel durumunu bilim gözüyle ele alıp sonuçlar çıkarmak, Ahmed Oktay gibi, her iki alanda sentezini yapmış bir aydından beklenebilir. Duygularıyla hareket etmek, ama düşünerek (Mehmet - Ali'ye kimse düşünmüyor diyemez) kendi sorununu genelleştirmeğe çalışmak (düşünerek) tam da sentez arayan bir adamın, sentez öncesi davranışları değil midir? Şu halde bizim romancı olarak tipimize sadık kalmamızı, ona toplumsal bakımdan sahip olamayacağı yetiler bağışlamamış olmanızı Ahmet Oktay hata diye ileri sürüyor. Buna eskiler öküziün altında buzağı aramak diyorlarmış. Biz, gençlik deyip geçelim.

d) Acemi veya kötü niyetli eleştirmeciler için bir romanı eleştirirken, istiyerek veya istemiyerek, sık sık sapılması kaçınılmaz görünen bir yol vardır: Eserdeki tiplere ait fikirleri, yazarın fikirleriyle karıştırmak. Ahmet Oktay, esenlik konusunda söz ederken, belki de istemiyerek bu yola dökmüş. Biz de burada hem Mehmet - Ali için konuşacağız hem de kendimiz için.

Mehmed - Ali elbet ki saadeti "zaman ve uzay içinde ele alıp, düşünemez". Hatta onun özel veya genel olarak esenlik sorunları üzerinde çırpınması bile bizim ülkemizdeki çevredeşlerinin yanında fevkalâde bir "bilinç" belirtisidir. Onun noksanlığını bana mal etmek "hakkaniyete" sığar mı bilmem? Bunu derken insanların esenliği konusunda yüzde yüz tam ve doğru bileşimlere varmış olduğum sanısını uyardırarak istemiyorum. Elbet, bizim de bir yetersizliğimiz olacaktır. Ne var ki birey olarak, yazar olarak en büyük dileğim "en çok insana en büyük esenlik" olsa bile; bu yolda tek tek bireyleri de hesaba katışım, Ahmet Oktay'ın sandığı gibi "eklektik" oluşumdan ziyade "humaine" olmak, aynı zamanda "humaine" bir bileşime kavuşmak isteyişimdir.

Bence birey ve toplum aynı gerçeğin içi ve dışıdır. Esenlik yolunda yapılacak bileşim ne dışın çıkarına göre içi, ne için çıkarına göre dışı harcamalıdır. Hazır öğretiler dünyayı şu veya bu yönde değiştirmekten söz ediyorlar ya, bir yandan da durmaksızın kendileri değişiyorlar, öte yandan insan gerçeğine uymadılar mı bunalımdan bunalıma sürüklenip boğuluyorlar. Bu bakımdan (Mehmed - Ali bir tarafa) Attilâ İlhan'ın esenlik ve özgürlük konusundaki düşüncesi hiçbir şekilde "totaliter" değildir, olmayacaktır: "Muhtemel ve müstakbel bir esenlik" vaadiyle bireylerin ezilmesine, sıkıştırılmasına, özgürlüklerinin kısılmasına adanmış karşıdır.

Bu, eğer bir kusursa, ben bu kusurumu seviyorum. Benimsiyorum.

SON KONAK...

Kısaca dokunup geçtiğimiz bu noktaların topunu gözönüne alırsak eleştirmenin bütünü Attilâ İlhan'ı "olması gerektiği gibi bir toplumcu roman" yazmamakla suçlamaktadır. Ama kimin görüşüne göre? Gerçek şu ki epey-

ce bir zamandır toplumcu bir romanın (genel olarak bir sanat eserinin) aslında nasıl olması gerektiğinde anlaşmış değiliz. Ayır ayrı düşünüyoruz. Toplumsal bir gerçekliğin benimsiyeyeceği başarılı bir romanı, toplumcu (sosyalist) gerçekliğin hiç benimsemiyeceği bana kaçınılmaz görünüyor. Yukardaki eleştirme üzerinde bunca duruşumuzun asıl sebebi işte bu iki yol ağzını işaretlemesinden doğuyor. Ahmet Oktay, "hazmedebildiği kadarı ile" daha çok "toplumcu gerçekçi" bir tutum tutmak istemiş. Romandaki açıklara dair bütün çıkışları (mesnedsiz de olsa) toplumcu gerçekçilerin ısmarlama fikirlerine yattıyor. Hele başlangıçtaki "orta tabaka aydını ve kaderi"nin açıklaması bizdeki toplumcu gerçekçi çevrelerin çok "müstamel ve bayat" açıklama tarzının bilmem kaçınıcı tekrarıdır. Esenlik konusundaki "dünyanın ne yöne doğru değişeceğini bilmek" gibi: "bizim ödevimiz mümkün olanı yapmaktır" gibi klişe lâfların kaynağı da yine aynı tutumdur. Onun için Ahmed Oktay'ın "romancılığım üzerindeki umutlarının kırılması" pek normal sayılmalı.

Gün geçtikçe daha iyi anlaşılacak ki Attilâ İlhan kendine göre bir sentez denemesi yaparken, önceden var olan sentez denemelerinden birine uymak ve onu memlekete uygulamak yolunu düşünmüyor; doğrudan doğruya Türk gerçeğini temel tutup bu gerçeğin, bu toplumsal koşulların gerektirdiği bileşimi bulmağa çalışıyor. Yapabilir yapamaz o ayrı konu. Yalnız şurası muhakkak ki Ahmet Oktay'ın üzerinde (tant bien que mal) durup fikir beyan etmeğe uğraştığı konak Attilâ İlhan tarafından (hattâ Mehmed - Ali tarafından) çoktan aşılmış bir konaktır.

Not: Yazarın romanın estetik yapısı ile ilgili sözlerini önemsiz saydığımız için tartışma konusu etmedik.

Yine Konservatuar Meselesi

Bedii SEVİN

Geçenlerde bir dostumdan mektup aldım. Kendisi yıllarca evvel Konservatuarı bitirmiş değerli bir müzisyendir. Bu mektubu çok önemli bulduğum için aynen yayınlıyacağım. Tabii bu konuda benim de söyleyeceğim birkaç söz var; onları da gelecek sayıya bırakıyorum. Mektubu izin

almadan yayınladığım için dostumdan özür dilerim; fakat el attığımız konu, değişmesi gereken bir memleket meselesidir. Bu mevzuda, meslekten olanların da fikrini öğrenmeye ihtiyacımız var.

"Azizim Bedii Sevin!

Forum'un 79. sayısındaki yazını okuyunca bu mektubu yazmaya karar verdim; hani şu Konservatuardaki diploma töreninden söz açtığın yazı. Bu müessesenin bir ferdi olarak işin içyüzünü bildiğimden, yazdıklarının gerçeği aksettirdiğinden eminim; hattâ hafiftir bile belki. Sayende, yıllardan beri için için işleyen bir yara bugün açığa çıkarılmış ve halkoyununun dikkatine sunulmuştur. Konservatuarın günden güne gerilediği ve bir uçuruma doğru yuvarlandığı bir gerçektir. Hem de bütün dünya konservatuarları için "muazzam" sayılacak maddî yardıma rağmen. Acaba sen bugüne kadar bir öğrencinin kaç malolduğunu hiç hesapladın mı; hesapladıysan bu hesap için neyi ölçü tutun? Ben misal olarak kendimi alacağım. Yalnız hesaba geçmeden evvel basit bir benzetme yapacağım. Sanat mekteplerinin çalışma ve randımanlarını ben altın istihsaline benzetirim. Yüzlerce elek dolusu kumu elersin, bütün zahmetine mukabil sonunda dipte birkaç miligram altın tozu kalır. İşte bütün çalışmaların sonucu bu bir tutam altındır. Konservatuarı her yıl 40 ilâ 60 kişi alınır. Hatırımda kaldığına göre bizim devremizde 40 kişi kaydolmuştu. Ama mezun olurken sadece 10 kişi kalmıştık. Okulun yıllık normal mezun sayısı 15 i geçmez. Yani Devlet, her yıl onbeş kişiyi mezun edebilmek için para dökmektedir. Acaba bu paranın ne kadar olduğunu biliyor musun? Bütün masraflarıyla aşağı yukarı bir milyon Türk Lirası! Eğer biz hakiki bir maliyet fiyatı ararsak bu bir milyonu onbeşe bölmemiz gerekir. Bu hesaba göre bir öğrenci Devlete tam 66.000 liraya maloluyor. Acaba mezun olanlar bu para değerinde teçhiz ediliyor mu? Herhalde senin de parmak basmak istediğin yer bu olsa gerek Hemen söyleyim, buna akli başında herkesin vereceği cevap "hayır" olacaktır. (Bir talebe Avrupa'da on yıl okusa sarfedeceği para bundan az olacaktır).

Gelelim sebeplere. Hemen aklıma gelen dört sebep var:

1 — Okula alınan çocuklar iyi bir seçmeye tâbi tutulmamaktadır.

ANLASANA

Sessizliklerin hepsi bir kapıya çıkar,
İnsafsız inatlar boşuna değil,
Sonsuzluğa uzanan yollarda
Mânasız ayrılışların bir değeri var.
Yitik sevilere yıkanmış kaldırımlar
Yalnızlığın şarkısını söylüyor,
Bir sokak ötede ağlayan sesin
Bunca gürültülerin bir sebebi var.
Takvimler sabırsızlanıyor duvarlarda
Günler birbirini kovalıyor,
Bu, zamanın cömertçe akışı beyhude değil
Her geçen dakikanın bir götürdüğü var.

Orhan ULUKAN

2 — Okulun çalışma yerleri ve şartları yetersizdir.

3 — Eğitimde genel bir prensibe ve standardizasyona sahip değiliz.

4 — Öğretmen meselesi...

Şimdi akla şöyle bir şey gelebilir: İyi ama şartlar değişmediği halde bundan evvel seviye çok daha yüksekti; Konservatuar her geçen yıl neden biraz daha kötülüyor? Şimdi buna da bir cevap arıyalım. Benim kanaatimce Devlet, ağacın dallarına büyük bir ihtimam göstermekte, buna

mukabil kökü ihmal etmektedir. Bugün diploma alan sıradan bir öğrencinin, okulda yıllardan beri ter dökmekte olan, dirsek çürütmekte olan hocasından bir iki misli fazla para kazandığını görüyoruz. Acaba bu öğretmende şevk kalır mı, heves kalır mı? İşin psikolojik yönünü bir kenara atarak realiteye gelelim: Bugün herhangi bir şan, keman, nefesli saz mezunu normal şartlara ve refaha kavuşurken piyano ve kompozisyon mezunları peşinen mahkûm olmuş durumdadır. Senin eline ayda yüzel-

li lira geçerken seninle aynı şartlar altında yetişen, senden daha değerli olmıyan bir arkadaşının bin lira kazandığını görürsen üzülmez misin? Onun talihi, okula girerken meselâ keman bölümünü seçmiş olmasında, senin talihsizliğinin piyano, ya da kompozisyon kısmına kaydolmanda. Adalet midir bu? Bu yüzden Konservatuar öğretmenleri geçinebilmek için bin türlü işin peşinden koşuyor. Onun için okulda bir sürü boş ders olsa hiçbir hoca bu dersleri de üstüne almak istemiyor; dışarda çalışıp para kazanmak, okulda yok pahasına didinmekten daha akıllıca bir iştir. Bugünkü geçim şartları içinde bunu tenkid etmeye kimsenin hakkı olamaz. Bu gidişle bütün öğretmenlerin operaya, orkestraya ya da radyoya geçtiğini ve konservatuarda sadece ilâve ders aldığını göreceğimiz günler uzak değildir.

Yazını okuyunca bunları düşündüm. Gönül isterdi ki neticeler üzerinde bu kadar samimiyet ve hassasiyetle dururken, sebepler ve çareler üzerinde de biraz kalem oynatasın. "Akademik kariyer istedikleri halde kitap yazmazlar" diyorsun. Herhalde yazılıp da Vekâletçe satın alındığı halde yıllardır hâlâ basılamıyan kitaplardan haberin yok. Benim hatırladığıma göre Mahmut Ragıp Gazimihal'in bir, Adnan Saygun'un iki, Necdet Remzi Atak'ın iki, Liko Amar'ın bir kitabı Millî Eğitim Bakanlığınca satın alınmış fakat bugüne kadar yayımlanmamıştır. Hem sen Allah aşkına Devlet yardımı olmadan kitap bastırılabilceğine samimi olarak inanıyor musun?

Ah dostum, bu dert öyle bir dert ki değil sayfalar, asıl bunun için kitaplar yazılabilir. Hattâ bir doktora tezi bile çıkarılabilir. Tabii bizler bunu halkoyunun önüne seremeyiz. Yarayı deşmek size kalıyor."

İRATLI SİGORTALI İKRAMİYELİ TASARRUF HESAPLARI

50000 liralık
sermaye ikramiyesi

Ayda **1000** lira
daimî irat

Her hesap sahibine
6000 lira
hayat sigortası

Her hesap sahibine
6000 lira
kaza sigortası

Herkesin bütçesine ve gelirinine göre ayarlanmış olan bu hesaplar aynı zamanda bankanın diğer PARA ve APARTIMAN DAİRELERİ İKRAMİYELERİNE işliyerek eder, paranıza normal faiz getirir. İrat ödemeleri derhal başlar.

Siz de

Bütçenize uygun bir
İRATLI SİGORTALI
İKRAMİYELİ
TASARRUF HESABI
açtırınız.

**TÜRKİYE KREDİ
BANKASI**

İSTANBUL ANKARA ADANA İZMİR

**GENEL
SİGORTA**

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü
Nilüfer YALÇIN

Sekreter:
Orhan BALI

İdarehane: Büyük Han, No. 55
Yenişehir - Ankara

Tel: 27531

Haberleşme Adresi:
Posta Kutusu 131 - Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Ayyıldız Matbaası — Denizciler
Caddesi, Saka Han, alt kat
Tel: 17507 — Ankara